

בעזרת השם יתברך

קונטרס

לשון קדשו

דברות קודש של כ"ק מרן אדמו"ר רבן של ישראל

רבינו יואל טייטלבוים זללה"ה

אבדק"ק סאטמאר יע"א

וגאב"ד עיה"ק ירושלים תובב"א

סעודה שלישית פרשת

שקלים תשב"ז (חלק ב)

אור פניך עלינו אדון נשא

- ביאור שייכות בקשת אור פניך עלינו אדון נשא, לפרשת שקלים
- ביאור המעות במעשה העגל, ועבור המחשבה טובה שהיה להם בזה, ניתן מצות מחצית השקל שהוא התיקון לזה • מעם שיעור "מחצית", כי מחצית האחר הוא המטבע של אש שלמעלה • טורי זהב: הראה הקב"ה למשה, כי על ידי השקלים ממשיכין כח הקדושה שלמעלה • מנהיג קדוש כמשה, אי אפשר למצוא, ולא יהיה כמותו עד ביאת המשיח • בכל "צדקה" יש כח הקדושה גדול, אבל יתירה מזה בענין "מחצית השקל" • בדור המדבר היו גם השלחן ומנורה בבחינת נושא את נושאי, ולדורות רק הארון • משה רבינו הוא עצמו יהיה נשמת משיח, ויוגדל אז מעלתו יותר • לעתיד יתגלה ויראו הכל כח הקדושה הנשפע ע"י השקלים וקריאתה, מה שהוא עתה בהסתרה • בכל שנה יש התעוררות להנאולה בקריאת פרשה שקלים •

נעתקו בלשון אידיש

בהוספת ביאורים והערות להבנת הענין

שנת תשפ"ג לפ"ק

יצא לאור ע"י מערכת לשון קדשו

כל הזכויות שמורות ואיסור השגת גבול ידוע © Copyright

הקונטרסים שיצאו בשנים שעברו אין רשות להעתיקם ולהפיצם ושארית ישראלי לא יעשו ענין להם, וכבר נאמר ואל תשכן בארץ עוֹלָה (ויקרא י"ד).

צו מנרב זיין רופט: 1-718-388-5519 | דורך קרעדיט קארד: 845-366-2793 #1700

לשון קדשו - קונטרס צד (חלק ב) 32 מינוט מתוך 64 זייער קלאר ★★★★★

ברוקלין: 718-298-4641
ארץ ישראל: 072-3333419

קול אוצר יהודא
16→6→727.1

ארץ ישראל: 072-3275205
ענגלאנד: 0330-350-3110
פּעקס: 718-650-2970

לשון קדשו:
929-522-1515

דורך 1 דערנאך 935 צו הערן די רעקארדינגס פאר הערות דרוק 3

• ברכת מזל טוב •

הר"ר יואל וואלדמאן הי"ו (ב"ר שלמה יוסף)
לנישואי בנו החתן שלום יצחק נ"י
עב"ג בת הר"ר יעקב פרץ הלוי הילמאן הי"ו

הר"ר יודא הערש אקערמאן הי"ו לנישואי נכדו
החתן מנחם יואל הי"ו בן בנו הר"ר משה חיים הי"ו
עב"ג בת הר"ר יודא ארי' מיללער הי"ו

הר"ר חיים לייב באב"ד הי"ו
לאירוסיו בתו עב"ג החתן ישעי' אשר נ"י
בן הר"ר יחיאל אביגדור מענדלזאויטש הי"ו

זכות וברכת רביה"ק זי"ע יחול על ראשם, שיזכו לרוות רב נחת דקדושה מכל יוצאי חלציהם בשפע רב עד בלי די

• וְהֵם יַעֲלוּ לְזִכְרוֹן •

הרה"ח חונן דלים בלב ונפש חפצה ובדרך כבוד, התאבק אצל
רבינו משחר מל ילדותו עוד בעיר קראלי, וזכה לשמחו באמרותיו
מוה"ר שלמה יעקב ז"ל ווייס
ב"ר חיים דוד ז"ל
נפטר כ"ט שבט תשס"ג

הרב החסיד, רחמים ומוקיר רבנו, צהלתו בפניו,
עסק בספרי חסידות, ותפלתו היתה בחמימות הלב
מוה"ר שמואל הלוי ז"ל קררים
ב"ר זיידא ישראל חיים ז"ל
היה דבק ומוקושר בכל נימי נפשו למרן רביה"ק זי"ע ובתורתו
נפטר ל' שבט, א' דר"ח אדר א', תשע"ט

הרה"ח הישיש
הסתופף בצל רביה"ק זי"ע הרבה שנים
מוה"ר זאב ז"ל יאקאבאזויטש
בן הרה"ח ר' חיים צבי ז"ל
נפטר ביום ב' דר"ח אדר ב' תשנ"ב

הרה"ח המפואר, רחמים ומוקיר רבנו, עשה חסד
ופיזר מהונו להחיות לב נדבאים ותלמידי חכמים
מוה"ר יחזקאל שרגא ז"ל לעפקאזויטש
בן הרה"ח ר' יצחק אייזיק ז"ל
נפטר ביום ב' דר"ח אדר ב' תשנ"ב

האשה החשובה יראת ה' היא אוצרת
הרבה בצדקה ומעשים טובים
מרת שרה לאה ב"ר מרדכי צבי ז"ל
אשת הרה"ח ר' אברהם ז"ל שלאנער
נפטרה ל' שבט (א' דר"ח אדר) תשע"ג

אשה יראת ה' וחכמת לב, צנועה למופת, בעלת חסד
ורחמים, עסקה בביקור חולים וחסד של אמת, עזרה לבעלה
בהרכבת התורה ובנהלת המוסדות הקדושים ומחנות רב טוב.
לעשות צדון צדיק רביה"ק זי"ע
מרת שעניא ב"ר יחזקאל שרגא ז"ל
אשת הרה"ג החסיד ר' יהודא הכהן ז"ל ראזענבערג
נפטרה כ"ז שבט תשפ"ב לפ"ק

KolSatmar.com

א

קושיות ודקדוקים בפרשת שקלים

כי תשא את ראש בני ישראל לפקדיהם ונתנו איש כפר נפשו לה' בפקד אתם, ולא יהיה בהם נגף בפקד אתם.

ב

קושיא א

לכאורה מיותר תיבת 'ראש'

וואס איז דער פֿשט כי תשא את ראש, (והיה סגי שיאמר) כי תשא את בני ישראל^א, (וכדרך שנאמר) פֿקד את בני לוי^ב (במדבר ג, טו), וואס איז דער "ראש".

ג

אלא דבפסיקתא דרשו דהלשון כי תשא את ראש בני ישראל, על הקב"ה שהוא ראשם של ישראל, שכביכול מנושא ומתורומם על ידי הרמת בני ישראל

[נאָר] דער מדרש דאָ אין די פסיקתא דרב כהנא שטעלט זיך דערויף, [אויף] דעם [לשון] "ראש". זאָגט ער^ב, "ראש" מיינט מען השם יתברך, [כדכתיב ויעבר] מלכם [לפניהם] [וה'] בראשם, מ'זעט אויפהייבן [און] מ'רומם זיין ראש בני ישראל, [והכוונה דכביכול] השם יתברך ווערט דערהויבן מיט דעם מחצית השקל.

ד

ויש להבין למה דייקא במחצית השקל נאמר כך, יותר מכל המצות

(א) דאָרף מען פֿארשטיין, פֿאָרוואָס עפעס מער ווי אַלע מִצְוֹת איז [דער מחצית השקל] א נשיאות ראש פֿאַר הקדוש ברוך הוא כביכול^ג.

ה

הקדמה לקושיא ב-ג

ולהלן בפסיקתא מבאר קצת יותר, כי על ידי השקלים נעשו האדנים של המשכן, והשכינה באה לתוך המשכן והם נושאים אותה. ושכן יש ללמוד מהפסוק כי עבדת הקדש עליהם בפתח ושאיו

ווייטער, א פֿאַר שטיקלעך ווייטער אין די פסיקתא דאָרטן אין פרק י"ז, אין דעם זעלבן פֿרָק, זאָגט ער שוין עפעס מער, אָן אַנדערע בחינה.

^א וכמו שדקדק כן באור החיים הק' (תשא ל, יב) וז"ל: צריך לדעת טעם אומרו תשא, ולא אמר תפקוד וכו'. ב' אומרו את ראש, ולא הספיק לומר כי תשא את בני ישראל, שאין לומר שלא יצו ה' למנות אלא לראשים, כי הענין יכחיש זה. (מדברי יואל).

^ב בפסיקתא רבתי (דבר כהנא פ"י, אות יא): דבר אחר כי תשא, אנו מוצאים במקומות הרבה שהקב"ה אמר למשה שאו את ראש בני ישראל (במדבר א, ב), כי תשא את ראש. ולמה כן, אלא אמר הקב"ה למשה, משה כל מה שאתה יכול לרומם את האומה הזו רוממה, שכאילו 'לי' אתה רומם, שנאמר כי תשא את ראש בני ישראל, כי תשא בני ישראל אין כתיב כאן, אלא את ראש, ואין ראשם של ישראל אלא הקב"ה, שנאמר ויעבר מלכם לפניך וה' בראשם (מיכה ב, יג). למה הדבר דומה, למי שהיה יושב ועושה עטרה ומקביע בה אבנים טובות ומרגליות, עֵבֶר אחד וראה אותו, אמר לו כל מה שאתה יכול לקבוע בו קבע, שהיא עתידה להינתן בראשו של מלך. [וע"ע שם].

^ג והלא בודאי שסגולת כל המצות כן הוא, לרומם בחינת שכינתו יתברך, ולמה נאמר לשון נשיאות ראש אצל מצות מחצית השקל דייקא. (דברי יואל).

^ד בפסיקתא רבתי (שם, אות יב): דבר אחר כי תשא את ראש, אמר רבי שמואל בן נחמן שלש תרומות יש כאן, תרומה הראשונה [פירש 'הביאור': שעל ידי המשכן נתנו שקלים] של אֲדָנֵי הַמִּשְׁכָּן [שהשקלים עלו מאת ככר, וכתיב והיה מאת הפקר לצאת וגו'], אמר הקב"ה למשה אָמֹר להם שיביאו שקלים, מיד הביאו וְעָשׂוּ אֲדָנִים. כיון שנעשו אדנים נעשו הקרשים, ואחר כך חיפו את הידיעות. ולמה כן, אמר הקב"ה, בשקלים שהביאו ישראל עשו את אֲדָנֵי המשכן, וכל כך למה, אלא שהשכינה באה לתוך המשכן והם נושאים אותה [כביכול שהשכינה מטלטלת עמהם]

[אז] פון דעם האָט מען געמאַכט די אַדנים, פון דעם מחצית השקל, (וכדכתיב ויהי מאת כפר הכסף לצקת את אדני הקדש ואת אדני הפרכת מאת אדנים) למאת הכפר כפר לאדן, - טאָקע אין די וואַנעדיגע סדרה (פרשת פקודי, לח כז), ס'האָט אַ שייכות זעט אויס די פרשה (פקודי, לפרשת שקלים), - כפר לאדן.

[און] ווען מ'האָט געמאַכט די אַדנים [ליתן עליהם הקרשים והיריעות], דאָרט איז שוין געווען השקאת השכינה, [און] דערנאָך ווען מ'האָט געטראָגן דאָס משכן (בשעת נסיעתם) האָט מען [כביכול] מיטגעטראָגן די שכינה הקדושה.

[אויף דעם] זאָגט ער כי תשא את ראש, [שתהא נושאים את הראש בני ישראל כביכול, ווייל] דורכדעם וואָס מ'געט די שקלים, [וואָס] פון דעם וועט מען מאַכן די אַדנים, וועט עטס זיין די נושאִי [השכינה כביכול].

און וואָס אין למדים מכאן, טאָמער לערן איך עס נישט אַרויס פון דאָנעט, קאָנסט עס מער נאָך [ארויסלערנען, פון דעם וואָס] ס'שטייט אַרויס (נשא ז, ט) ולבני קהת לא נתן כי עבדת הקדש עליהם בכתף ישאו. - [ער כאַן דברי הפסיקתא].

1

ומפרש שם בהביאור, שדורש בלשון הפסוק, כי 'הקדש' עליהם דהיינו השכינה הקדושה, בכתף ישאו זאָגט דער ביאור דאָרטן [על הפסיקתא], פון רבי זלמן מרגליות, (ודהתיבה) כי עבדת 'הקדש' גייט אַראָפּ למטה [על תיבת עליהם, אז] עליהם [איז] כביכול 'הקדש' בכתף [ישאו], אז מ'וועט טראָגן כביכול דעם בורא כל עולמים, די שכינה הקדושה.

2

לכאורה דאָרף מען פאַרשטיין דעם גאַנצן מדרש.

ח

קושיא ב

אם קאי על מה שנשאו את המשכן בעת נסיעתם, אם כן היה ראוי לכתוב הלשון כי תשא את 'ראש', בפרשת תרומה או ויקחל דמיירי שם מן בנין המשכן, או בסוף פקודי דמיירי מהקמת המשכן, ולמה נאמר זאת כאן בפרשת שקלים דמיירי בהחצאי שקלים שנתנו ישראל לצורך עשיית האדנים

(ב) קודם, אז דער גאַנצער נשיאות ראש [כביכול, איז] ווייל מ'האָט געמאַכט די אַדנים און מ'טראָגט [דעם משכן], האָט עס געדאַרפט צו שטיין [דער כי תשא את 'ראש'] דאָרטן וואו מ'האָט 'געמאַכט' דעם משכן (בפרשת תרומה או ויקחל), אָדער [דאָרט וואו] מ'האָט 'אויפגעשטעלט' דעם משכן (בסוף פרשת פקודי), [ווען] מ'האָט אויפגעשטעלט די קרשים און די בריחים מיט די אַדנים, דאָרט איז דער נשיאות ראש.

[אבל ענין פרשת שקלים שבריש כי תשא] דעס איז דאָך נאָר הערשט אָן הקדמה צו דעם, [דמיירי כאַן רק] וואָס מ'האָט 'געגעבן' די חצאי שקלים, און פון דעם האָט מען געמאַכט די אַדנים.

בנסיעתם וחנייתם, שנאמר כי תשא את ראש [דריש ליה כמו שאמר לעיל (באות יא) ואין 'ראש' אלא הקב"ה]. [אין (פי) ואם אין, מהר"ו] אָתה לָמַד מִכָּאן, יש לך מניין ללמוד, כי עבדת הקדש עליהם בכתף ישאו [דריש ליה לתיבת הקדש לאחריו, כי הקדש עליהם דהיינו השכינה בכתף ישאו. ויתכן (נדע"ל ויתכוון) כי הקב"ה כביכול מתרומם על ידי מעשה התחתונים כמו שנאמר (תהלים סח, לה) תנו עז לאלקים].

הוא מדברי הזרע אפרים בהביאור, שהביא פסוק זה, וכמובא לעיל.

¹ דבפסיקתא שהדפוס הגאון בעל בית אפרים עם פירושו זרע אפרים, כתב שם עוד פירוש הקצר בשם ביאור, ומה שמזכיר רבינו כאן הוא בביאור הקצר. ולשון הביאור הועתק לעיל על לשון הפסיקתא.

ט

קושיא ג

גם צ"ב מה שמסיים ללמוד מהפסוק כי עבדת הקדש עליהם בכתף ישאו, דוה לכאורה ראייה הסותרת, כי לעיל מיירי המדרש מענין האדנים שהוא ממשא בני מירי שגשאו ממשאם בעגלות, והפסוק בכתף ישאו מיירי ממשא בני קהת דייקא

ג) און דערנאך, וואָס ער ברענגט צי [דעם פסוק] עבדת הקדש, איז דאָך עפעס אַ מעשה לסתור.

[שהרי] די עבדת הקדש [בכתף ישאו] איז דאָך אויסדריקליך נישט ביי די אַדנים. [ווייל] די אַדנים [והיריעות] זענען דאָך געווען מִשָּׂא בְּנֵי גִרְשׁוֹן וּבְנֵי מִרְי, [וואָס] זיי האָבן געטראָגן אויף די עגלות, [און דער פסוק] עבדת הקדש שטייט נאָר אויסדריקליך אויף די פֿלִים [של משא בני קהת, און אויף] דער אַרֹן, [וואו דער פסוק זאגט אז פֿאַר] די בְּנֵי קֹהֶת האָט מען נישט געגעבן קיין עגלים ווייל זיי האָבן געטראָגן דעם אַרֹן מיט די שְׁלֶחָן מיט די מִזְבְּחוֹת, אויף דעם שטייט [וְלִבְנֵי קֹהֶת לֹא נָתַן כִּי] עבדת הקדש עליהם בכתף ישאו. ממילא קומט דאָך אויס, דער [לשון] עבדת הקדש בכתף ישאו, אויף די קרשים מיט די אַדנים גייט עס בַּפֶּרוֹשׁ 'נישט' אַרױף, פונקט דער הַפֿוֹךְ.

[ונמצא] ס'איז נישטאָ דער טַעם וואָס ער זאָגט [דלכן נאמר כאן כי תשא את ראש] ווייל מ'האָט געגעבן [וחצאי שקלים אויף די] אַדנים. [ואם כן] וואָס ברענגט ער אַ רִאִיָּה [משם] אַז [ווייל] פון די שְׁקָלִים האָט מען געמאַכט די אַדנים, איז געדרינגען כי תשא את ראש, ברענגט ער אַ רִאִיָּה פון דאָרטן [דמיירי מענין] וואָס דאָ איז עס נישט געווען. לכאורה ברויך מען צו פאַרשטיין [די ראייה, שהרי] ס'איז דאָך פונקט דער הַפֿוֹךְ.

,

קושיא ד

בגמרא: אמר משה במה תרום קרן ישראל, אמר לו בְּכִי תִשָּׂא. ופירש"י, קח מהם כופר לצדקה

די גמרא זאָגט אין בבא בתרא¹, אמר משה לפני הקדוש ברוך הוא, במה תרום קרן ישראל. אמר לו בְּכִי תִשָּׂא אֶת רֹאשׁ. זאָגט רש"י, וְנָתַנוּ אִישׁ כֶּכֶר [נפשו לה] בַּצִּדְקָה.

יא

וקשה דאם הכוונה שמתרומם קרנם בזכות נתינת מתחית השקל, הלא היו בנדרת המושכן נדרות יותר גדולות, מה שנתנו כל איש אֶשֶׁר יִדְבְּנוּ לָבוֹ, ולמה לא נאמר שם הלשון כי תשא את ראש

ד) לכאורה, "צדקה" איז דאָך נאָך געווען גרעסערע צדקות [ואף לנדרת המושכן, יותר ממחצית השקל, וכמבואר בפסוקים וואָס] מ'האָט געגעבן כָּל [איש] אֶשֶׁר יִדְבְּנוּ לָבוֹ. (תרומה כה, ב).

יב

ולפירש"י דהכוונה על סתם צדקה לעניים, למה לא נאמר כן בפסוק מצות צדקה, וכגון אצל הפסוק פֶּתַח תִּפְתַּח אֶת יָדְךָ [ואם הכוונה על צדקה לעניים כמו שמפרש רש"י, אם כן קשה] צִי אַזּוּי, זאָל עס שטיין [הלשון כי תשא, אצל פסוקי צדקה וכגון] בִּי פֶּתַח תִּפְתַּח אֶת יָדְךָ (ראה טו, ח). אַסאַך פסוקים איז דאָ אין די תורה הקדושה אויף צדקה², העט געדאַרפֿט 'דאָרט' שטיין דער כי תשא אֶת רֹאשׁ.

¹ בגמרא בבא בתרא (י:): אמר רבי אבהו, אמר משה לפני הקב"ה, רבוננו של עולם במה תרום קרן ישראל, אמר לו בְּכִי תִשָּׂא [פירש"י: אם באת לשאת ראשם בהגבהה, קח מהם 'כופר לצדקה'].

² דברפרשת צדקה גופא שבפרשת ראה יש עוד כמה פסוקים. וכן במצאת לקט שכחה ופאה, ומעשר עני, וכדומה.

אז דער גאַנצער מַכְנֵן [הדרש איז לויט] ווי רש"י זאָגט דורכן 'פּוֹפֶר לְצִדְקָה' (הוא שיתרומם קרן ישראל), ברויך מען פאַרשטיין וואָס איז דער [תשובת הקב"ה] בְּכִי תִשָּׂא אֶת רֹאשׁ [הנאמר בענין מחצית השקל דייקא, ולא בענין צדקה לעניים].

יג

קושיא ה-ו

בתנחומא: כשהגיע משה לפרשת שקלים, אמר שמא משאני מת אין אני נזכר, אמר לו הקב"ה כשם שאתה עומד עכשיו ונותן להם פרשת שקלים וזוקף את ראשן, כך בכל שנה כשקורין פרשת שקלים אתה עומד שם וזוקף את ראשן

דער מדרש זאָגט, אין מדרש תנחומא^ט.

כשהגיע לפרשת שקלים, האָט משה רבינו געזאָגט שמא משאני מת אין אני נזכר. האָט אים הקדוש ברוך הוא געזאָגט, חַיִּיךָ, בְּכָל עֵת שֶׁהָאָתָה קוֹרִין פְּרִשְׁתִּי שְׁקָלִים, אַתָּה עוֹמֵד וְזוֹקֵף אֶת רֹאשְׁךָ, דו וועסט זיי אויפשטעלן.

יד

ויש להבין א] למה דייקא בפרשת שקלים נתיירא שלא יהא נזכר.
ב] ולמה דייקא בפרשה זו נאמר שיהא זוקף את ראשן

איז אויך האַרב, איז דאָך אויך קָשָׁה.

(ה) פאַרוואָס פונקט ביי פְּרִשְׁתִּי שְׁקָלִים האָט ער געמיינט משאני מת אין אני נזכר.

(ו) און פונקט דאָ אָט איז דער תירוץ אַתָּה עוֹמֵד וְזוֹקֵף אֶת רֹאשְׁךָ.
דאָרף דאָך אַלעס פֿשט.

טו

קושיא ז

במדרש: זֶה יִשְׁפֹּל זֶה יָרִים, בלשון 'זֶה' הושפלו,
כִּי זֶה מִשָּׁה הָאִישׁ. ובלשון 'זֶה' הונבהו זֶה יָתְנוּ

'זֶה' יָתְנוּ [כָּל הַעֲבָר עַל הַפְּקָדִים וגו'].

שטייט אין מדרש תנחומא^א און מדרש רבה^ב, אין די מדרשים. זה שאמר הכתוב
כִּי אֵלֶּקִים שִׁפֹּט זֶה יִשְׁפֹּל זֶה יָרִים. (תהלים עה, ח)

^ט בתנחומא כי תשא (סימן ג): כי תשא את ראש בני יִשְׂרָאֵל. כך פתח רבי תנחומא בר אבא, מתוקה שנת העֶבֶד אם מעט ואם הרבה יאכל, וְהִשְׁבֵּעַ לְעֹשִׂיר אִינְנוּ מִנִּיחַ לוֹ לִישׁוֹן (קהלת ה, יא) וכו'. כיצד, היה אדם גדול ועשיר בתורה, למד תלמידים הרבה וְרַבֵּן תורה ברכים, וְשָׁבַע מִן הַתּוֹרָה. אף על פי שהוא מת, אין התלמידים שהעמיד מניחין לו לישון, אלא יושבין ועוסקין תלמידיו בתורה ובתלמוד ובהלכה ואגדות, ואומרים תלמידיו הלכות ושמיעות משמו, ומזכירין שמו בכל שעה, ואין מניחין אותו לישון בקבר. וכן אמר רשב"ל אמר רבי עקיבא וכן אמר רשב"י, אין תלמידיו מניחין אותו לישון בקבר, שנאמר (שיר השירים ז, י) דוֹכֵב שִׁפְתֵי יְשׁוּנִים, הוּא יְהִי וְהִשְׁבֵּעַ לְעֹשִׂיר אִינְנוּ מִנִּיחַ לוֹ לִישׁוֹן. ○ וכן משה לימד תורה לישראל והדריכן למצות, ונתן להם סדרי תורה ופרשיות שקוראים בהם בכל שבת ובכל חדש וחדש ובכל מועד, והם מזכירים אותו בכל פרשה ופרשה. ○ ובפרשת שקלים אמר משה לפני הקב"ה, רבונו של עולם משאני מת אין אני נזכר, אמר לו הקב"ה, חייך כשם שאתה עומד עכשיו ונותן להם פרשת שקלים ואתה זוקף את ראשן, כך בכל שנה ושנה שקוראין אותה לְפָנֶי כִּאִילוּ אַתָּה עוֹמֵד שֶׁם בְּאוֹתָהּ שֶׁהָאִישׁ זוֹקֵף אֶת רֹאשְׁךָ. מנין, ממה שקראו בענין, וְיִדְבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר כִּי תִשָּׂא אֶת רֹאשׁ, יִשָּׂא אֶת רֹאשׁ לֹא נֹאמֵר, אלא כִּי יִתְשָׂא.

^א בתנחומא שם (סימן ה): כי תשא. רבי יונה פתח, כִּי אֵלֶּקִים שִׁפֹּט זֶה יִשְׁפֹּל זֶה יָרִים וכו'. רבי יונה בוצריי ורבנן, רבנן פתירין קרא באהרן, בלשון 'זֶה' הושפל, בלשון 'זֶה' הוגבה. בלשון 'זֶה' הושפל, שנאמר (תשא לב, כד) וְאֶשְׁלַכְהוּ בְּאֵשׁ וְיֵצֵא הָעֵגֶל הַזֶּה, ובלשון 'זה' הוגבה, שנאמר (צו יג, יג) 'זֶה' קָרַבְנָא אֶהְרֵן וְקִנְיֹו. רבי יונה פתר קרא בישראל, בלשון 'זֶה' הוגבהו ובלשון 'זֶה' הושפלו. בלשון 'זֶה' הושפלו, כִּי 'זֶה' מִשָּׁה הָאִישׁ, ובלשון 'זֶה' הוגבהו, 'זֶה' יָתְנוּ.

^ב בויקרא רבה פרשת צו (ה, א), דאיתא שם כדברי התנחומא דלעיל.

חָטְאוּ בָזָה, שֶׁאִמְרוּ כִּי 'זֶה' מֹשֶׁה הָאִישׁ (תשא לב, א). הוֹשִׁפְלוּ בָזָה, וּנְתַרְוִמּוּ בָזָה, 'זֶה' יִתְּנוּ.

טז

ובפסיקתא: כיון שראה דוד שב'זה' נתחיל אומר בואו וראו נפלאותיו של הקב"ה, שבדבר שהכעיסוהו, בו בדבר נתן להם כפרה, כי אֱלֹקִים שִׁפְטָהּ יִשְׁפִּיל וְזֶה יָרִים.

אין די פסיקתא¹⁶ שטייט נאך אן אנדער לשון אויך.

ווען דוד המלך האט דאס געזען, האט ער געזאגט צאוו וראו, האט ער געזאגט ראוו נפלאות תמים דעים¹⁷, נפלאות פון הקדוש ברוך הוא.

באותו דבר שחטאו, זיי האבן געזינדיגט מיט 'זה', באותו (דבר), מיט דעם 'זה' אליין זענען זיי נתכפר געווארן. איבערדעם שטייט כי אֱלֹקִים שִׁפְטָהּ 'זה' [יִשְׁפִּיל וְזֶה יָרִים], איבערדעם האט ער (דוד המלך) געזאגט דעם פסוק זֶה יִשְׁפִּיל וְזֶה יָרִים.

יז

ויש להבין מה נרמז בלשון 'זה' דייקא, והלא באומרים כי זה מֹשֶׁה הָאִישׁ, לא בזה היה עיקר חטאם

(ז) לכאורה ברויך מען צו פארשטיין, ס'איז עפעס גיווענדט אינעם לשון 'זה'? וואס ליגט דען אין דעם לשון 'זה'.

ליגט דען דער חטא אין דעם לשון 'זה', זיי האבן [טאקע] געזאגט זֶה מֹשֶׁה הָאִישׁ, [אָבער] מ'קאן זאגן אנדערע לשונות [שאמרו, אשר בזה היה חטאם, וכגון וואס] זיי האבן געזאגט עֲשֵׂה לָנוּ אֱלֹהִים (תשא לב, א), [וואס] דאס איז דאך חלילה ארגער¹⁸.

דעם וואס זיי האבן מתרעם געווען כי זֶה מֹשֶׁה הָאִישׁ, זיי האבן נישט געוואוסט [וואו ער איז], כי זֶה מֹשֶׁה הָאִישׁ [לא ידענו מה היה לו], דעם איז נאכנישט דער עיקר חטא. דער חטא איז דען דאס, ס'ליגט דען דאָרט?

וואס איז עס גיווענדט אין 'לשון' [שאמרו כי 'זה'. והלא] דער עיקר איז דאך דאס פִּנְיָמִיּוּת וואס מ'טוט, [וואס] מ'זינדיגט. [וכמו כן] די תשובה ברויך צו זיין מִדָּה כְּנֶגֶד מִדָּה¹⁹, מיטן פִּנְיָמִיּוּת [הלב], און די מעשים.

[ואם כן למה נקט] פונקט 'דעם לשון'? מיט דעם וואס זיי האבן געטון 'דעם לשון', [כמו כן] מיט 'דעם לשון' איז זיי נתכפר געווארן?

לכאורה וואס עפעס, וואס ליגט עפעס אין דעם לשון 'זה' אזוינס.

¹⁶ בפסיקתא רבתי (פ"י, אות ח) הביא דרשת רבי יונה עם שינויים והוספות, עיין שם. ולהלן שם (אות טו) איתא וז"ל: דבר אחר כי תשא וגו' ונתנו איש כפר נפשו, אמר לו הקב"ה, משה, מיתתם חייבים על שעשו את העגל, אלא יתנו כפרת נפשם, ונתנו איש כפר נפשו וכו', איני מבקש מכם וכו', אלא זה יתנו, אמר רבי מאיר גטל הקב"ה מטבע של אש קטן, וקרא לו למשה ואמר לו זה יתנו. • כיון שראה דוד שב'זה' כפרה יש להם, התחיל אומר בואו וראו נפלאותיו של הקב"ה ומעשיו, שבדבר שהכעיסוהו, בו בדבר נתן להם כפרה. כי אֱלֹקִים שִׁפְטָהּ זֶה יִשְׁפִּיל וְזֶה יָרִים, 'זה' שהשפיל ישראל לבאר שחת, [אף כי עשו להם עגל מסכה ויאמרו] 'זה' אֱלֹהֵיךָ [אשר העלך ממצרין] (נחמ" ט, ח), וזה ירים ישראל, שרומם קרנם בזה, 'זה' יתנו.

¹⁷ לשון הפסוק באיוב (לו, טו), והוא מורגל בספרים הק'.

¹⁸ וגם עשו מעשה, כמו שנאמר (תשא לב, ח) ויִשְׁתַּחֲווּ לוֹ ויִצְּבֻחוּ לוֹ. (דברי יואל).

¹⁹ ומצינו שאמרו חז"ל בויקרא רבה (כא, ה), אם עשית חבילות של עבירות, עשה כנגדן חבילות של מצות, עינים רמות, והיו לטומפות בין עיניך, לשון שקר, ולמדתם אותם את בניכם. וכן מני ואויל שם כמה בחינות שיעשה האדם מדה טובה כנגד מדה רעה, ובזה יהיה תיקון לנפשו. (דברי יואל).

וז"ל ספר החרדים (פרק טו, אות עד): יש לתקן אשר העווה לפני השם 'מדה במדה', טרם ישולם מדה במדה. ואמרו חז"ל (ויקרא רבה שם) עשה חבילות של עונות, יעשה חבילות של מצות [כנגדן] וכו'. - [ועיין עוד שם בספר החרדים (פרק סב, אות י)].

יח

[קושיא ח - מתוך הדרוש]

(ח) [וכן בהתיקון וכפרה של מִחְצִית הַשָּׁקֶל, יש להבין האיד נרמז התיקון בלשון 'זָה' יתנו דייקא].

(התירץ בדברי רבינו באות קפא-קפד)

יט

קושיא ט

בגמרא, שהקדים הקב"ה שקליהם של ישראל לשקלי המן

די גמרא זאָגט^{טז}, גלוי וידוע שעתידי הָמָן לשקול שקלים על ישראל, לפיכך הקדים הקדוש ברוך הוא שקליהם לשקליו.

[און] איבערדעם איז באחד באדר משמיעין על השקלים.

כ

וצריך ביאור דהלא הכנת המן היה על ידי שעשו ישראל תשובה, ומה היה זה תלוי בהשקלים דייקא

(ט) לכאורה וואָס איז עפּעס גיווענדט [דער הַכְנָעַת הָמָן] אין די שְׁקָלִים פּונקט.

זיי האָבן נאָך געדאַרפּט תְּשׁוּבָה טון [על כל מעשיהם, ובהתשובה שעשו הכניעו כח עמלק וזכו להישועה].

כא

ובפרט דהלא בזמן גזירת המן לא היה בית המקדש קיים, ולא היה נוהג אז מצות מִחְצִית הַשָּׁקֶל לצורך הקרבנות

איבערהויפּט [איז שווער, שהרי בגזירת הָמָן] דעמאָלט איז דאָך עס געוועזן, ס'איז נישט געווען בזמן שבית המקדש קיים. ס'איז דאָך געווען אין גְלוּת^י, [און] דער באחד באדר משמיעין על השקלים איז דאָך דער אָמֶת ביי בית המקדש.

[ומה שאנו קורין פרשת שקלים] דאָס איז דאָך נאָר אַ זִכָּר [דערצו] וואָס מ'טוט היצטערט, אַז מ'ליינט עס.

[וואס כן צריך ביאור] וואָס זאָגט ער הקדים הקדוש ברוך הוא שקליהם לשקליו.

כב

קושיות ודקדוקים בפיוטי שקלים

מ'זאָג מיר דאָ אין פֿיט (ביוצרות למוסף דשקלים):

אור פֿניף עֲלִינוּ אֶדוֹן נָשָׂא, וְשָׁקֶל אֲשֶׁא בְּבֵית נָכוֹן וְנָשָׂא, וּבְצֶדֶק הִגָּה עֶרֶךְ פִּי תִשָּׂא.

כג

קושיא י

להבין שייכות הבקשה אור פֿניף עֲלִינוּ אֶדוֹן נָשָׂא, לענין פרשת שקלים

(י) ברויך מען פֿאַרשטיין [כוונת ושייכות הבקשה] אור פֿניף עֲלִינוּ אֶדוֹן נָשָׂא, וואָס עפּעס [זאָגט מען] פּונקט 'די' תְּפִלָּה, דעס לָשׁוֹן.

[והלא] אַסאָך תְּפִלּוֹת איז דאָ [וואָס] מ'בעט פֿאַרשידענע זאַכן [און] נוסחאות, [כגון] כְּפָרָה וּמַחִילָה וּסְלִיחָה, הָרִם קָרְן יִשְׂרָאֵל, פֿאַרשידענס.

^{טז} בגמרא מגילה (יג.): אמר ריש לקיש, גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שעתידי המן לשקול שקלים על ישראל, לפיכך הקדים שקליהן לשקליו, והיינו דתנן (שקלים פ"א, מ"א) באחד באדר משמיעין על השקלים ועל הכלאים [פירש"י: בית דין מכריזין שיביאו שקלים למקדש. ועל הכלאים שגדלו הזרעים קצת, וניצן ניכר, ועוקרין אותן משדותיהן בהכרזת בית דין].

^י בגלות מדי, שהיתה בסוף השבעים שנה שבין חורבן בית ראשון לבנין בית שני [ככלות גלות בבל].

וואס בחרו הפייטנים לבקש כאן על אור פֿניו יתברך] מסתמא איז פֿאַסיג עפעס 'אַהער' דעם לשון אור פֿניו עלינו [אָדון נְשֹׂא]".

כד

קושיא יא

להבין מה שאומרים "וְשֶׁקֶל" אָשָׁא, דמשמע שקל שלם, והלא צריכין ליתן 'מִחֲצִית' הֶשֶׁקֶל דוקא (יא) דערנאָך [ברוך מען פֿאַרשטיין דעם לשון] 'וְשֶׁקֶל' אָשָׁא, [שהרין] מ'דאַרף דאָך געבן אַ מִחֲצִית הֶשֶׁקֶל, לא פחות ולא יותר, [וכדכתיב] הָעֶשִׂיר לֹא יִרְבֶּה וְהִדֵּל לֹא יִמְעִיט. מ'טָאָר דאָך נישט געבן 'מער' ווי אַ מִחֲצִית. [וואס כן] העט ער געדאַרפֿט צו זאָגן 'וְחֲצִי שֶׁקֶל' אָשָׁא בְּבֵית נָכוֹן, [דהלא באומרן] שֶׁקֶל איז דאָך עס טייטש אַ גאַנצער שֶׁקֶל, [וואס כן צ"ב] וואָס זאָגט ער 'וְשֶׁקֶל' אָשָׁא.

כה

קושיא יב

להבין כוונת הלשון וּבִצְדֵק הָגָה "עֵרֶךְ" כִּי תִשָּׂא [וכן מה שממשיך לומר] וּבִצְדֵק הָגָה 'עֵרֶךְ' [כִּי תִשָּׂא, צריך ביאור] וואָס איז דער [לשון] "עֵרֶךְ".

[דלכאורה היה סגי שיאמר] וּבִצְדֵק 'הָגָה' כִּי תִשָּׂא, [דעיקר הכוונה על 'דיבור' הפרשה, המבואר בתיבת 'הָגָה', שאנו מבקשין שייחשב כמעשה, על דרך] וְנִשְׁלַמָּה פְּרִים שְׁפָתֵינוּ [הושע יד, ג], אַזוי ווי ס'שטייט איבעראַל [בכל הקרבנות, אַז די פרשיות] קִרְבָּנוֹת, אַז מ'זאָגט מיטן דְּבֹר, איז הקדוש ברוך הוא מְקַבֵּל [כאילו הקריבן]. [ולכן גם בפרשת שקלים] בעט מען זיך ביי השם יתברך [דמה שקרינו הפרשה] מיטן מויל, וּבִצְדֵק 'הָגָה' [כִּי תִשָּׂא], אַז דער כִּי תִשָּׂא, מיט דעם וואָס מ'זאָגט, [בעט מען] ס'זאָל זיין [גערעכנט] אַזוי ווי מ'האָט געטון.

[אָבער] וואָס איז דער עֵרֶךְ, עפעס אַן עֵרֶךְ? עפעס אַ שְׂאֲצוֹנָה? [דמשמע כאילו] ס'איז שוין עפעס אַ שְׂאֲצוֹנָה, ס'איז נישט פונקטליך .. [והלא שיעורו קצוב בתורה, הָעֶשִׂיר לֹא יִרְבֶּה וְהִדֵּל לֹא יִמְעִיט מִמִּחֲצִית הֶשֶׁקֶל].

ס'ווערט נישט געברענגט אין ערגעץ אַזאַ לשון. [דבענין] אַז די דְּבֹרִים זענען ווי קִרְבָּנוֹת, שטייט נישט געמאָלדן אַז ס'איז אַ לשון עֵרֶךְ. [וואס כן מהו הכוונה בכאן] וואָס איז דער 'עֵרֶךְ' כִּי תִשָּׂא.

כו

קושיא יג

בטעם שיעור "מִחֲצִית" מבואר באלשיך בשם מהר"ש אלקבץ, והוא להורות על האֲחֻדוֹת בין ישראל, כִּי אין הֶשֶׁקֶל שְׁלֵם רק בצירוף אחרים (יג) דאָס ענין פון [שיעור] מִחֲצִית הֶשֶׁקֶל, לויט ווי זיי ברענגען דאָך [בספרים] פון

" ובאמת כל המצות סגולתן כן הוא, להמשיך אורו ית' על ידי הארת המצות, וכולם הם אורות עליונים נאצלים מאורו ית', ומדוע מזכירין זאת בענין השקלים דייקא. (דברי יואל).

" בגמרא מנחות (ק:): מאי דכתיב (צו י, לו) זאת התורה לעלה למנחה ולחטאת ולאֲשֶׁם, כל העוסק בתורה כאילו הקריב עולה מנחה חטאת.

ובגמרא תענית (כז:): בְּמָה אָדַע כִּי אֵיךְ שָׁנָה (לך טו, ח), אמר אברהם וכו', רבונו של עולם תינח בזמן שבית המקדש קיים, בזמן שאין בית המקדש קיים מה תהא עליהם, אמר לו כבר תקנתי להם סדר קרבנות, בזמן שקוראין בהן לְפָנֵי מַעֲלָה אֲנִי עֲלֵיהֶם כִּאִילוּ הִקְרִיבוּם לְפָנֵי, ואני מוחל להם על כל עונותיהם.

דעם מהר"ש אלקביץ^א און דער אלשיך^ב, [דאָס ווייזט] אויף אַחַדוֹת, [איבערדעם] גיט מען נאָר אַ העלפט.

כז

אמנם אכתי ראוי להוסיף טעם בזה. שהרי בשביל ענין האחדות שבין ישראל לבר, היו זקוקין לצירוף נתינות האחרים אף כשהיו נותנין שקל שלם, כדי להשלים מה שצריך לקרבנות הציבור [אמנם באמת אפילו] א גאנצער שָקָל, איז דאָך אויך נאָכנישט אינגאנצן [כשיעור המספיק] וואָס מ'האָט געמוזט האָבן, וואָס מ'האָט געטון צום מִשְׁכָּן. [ואם כן גם אם היו נותנים שקל שלם, היה מורה על האחדות, כי עדיין היו זקוקין לצירוף נתינת שקלים של האחרים]. [ואכתי צריך ביאור] וואָס איז עפעס גיווענדט אין דעם מַחְצִית הַשָּׁקָל.

כח

נאָר מ'קאָן זאָגן [לבאר עוד] דאָס ענין [דערפון דרכינו, ווי] מ'וועל מיר שמועסן ווייטער (באות קצ).

סב

קושיא כט - [מתוך הדרוש]

מצינו בדברי חז"ל שנתקשה משה בענין מַחְצִית הַשָּׁקָל, עד שהראה לו הקב"ה כְּמִין מְטָבֵעַ שֶׁל אֵשׁ. ויש להבין למה נתקשה בזה, ולמה הוצרך להראותו שֶׁל אֵשׁ דייקא ביי מַחְצִית הַשָּׁקָל געפינט מען, כְּמִין מְטָבֵעַ שֶׁל אֵשׁ הָאֵט הקדוש ברוך הוא געוויזן [למשה, און] דער בורא כל עולמים הָאֵט געזאָגט כְּזֶה יִתְּנוּ, אַזוינס זאָלסטו געבן.

כט) [ולבאורה יש להבין למה נתקשה משה להבין המטבע. וגם למה הוצרך הקב"ה להראות לו מְטָבֵעַ שֶׁל אֵשׁ דייקא, והיה יכול להראותו שָׁקָל של מְטָבֵעַ פְּשוּטָה שהיה עובר לסוחר ביניהם, והיה ניכר ומובן לכולם].

סג

קושיא ל

בגמרא מנחות: 'אַרְוֹן וּמְנוּרָה וְשִׁלְחָן' שֶׁל אֵשׁ, ירדו מן השמים, ואמר למשה כְּזֶה תַעֲשֶׂה. שנאמר וְרָאָה וַעֲשֶׂה בְּתַבְנִיתָם וגו'

[וכעין זה מצינו] די גמרא זאָגט אין מנחות דף כ"ט^א, תניא אמר רבי יוסי ברבי יהודה, 'אַרְוֹן וּמְנוּרָה וְשִׁלְחָן' שֶׁל אֵשׁ, ירדו מן השמים, ואמר לו הקדוש ברוך הוא כְּזֶה תַעֲשֶׂה. שנאמר [לאחר ציווי ארון ושלחן ומנורה] וְרָאָה וַעֲשֶׂה בְּתַבְנִיתָם אֲשֶׁר אִתָּה מְרָאָה בְּהָר (תרומה כה, מ), אַזוי ווי דו האָסט געזען [בתבניתם שֶׁל אֵשׁ].

^א כמו שהביא האלשיך בשמו, וכדלהלן.

^{בא} בתורת משה להאלשיך (פרשת כי תשא, בפסוק זה יתנו): והנה על דבר שיעור מַחְצִית הַשָּׁקָל ולא שקל שלם, אמרו רבותינו ז"ל (ירושלמי שקלים פ"ב, ה"ג) הטעם, מפני שהעבודה זרה שקולה כעובר עשרת הדברות, על כן הביאו עֲשֶׂרָה גִּרָה. ובשם החכם ה"ר שלמה בן אלקביץ ז"ל שמעתי, שהוא להורות את בני ישראל יחַס אַחֲדוּתָם, בל יעלה על לב איש מהם שהוא נִפְרָד מחבירו, כי אם כאילו כל אחד חָצִי, ובהתחברו עם כל אחד ואחד מישראל נַעֲשֶׂה אֶחָד שָׁלֵם. על כן כל אחד יביא מַחְצִית.

^{בב} בגמרא מנחות (כט): תניא, רבי יוסי ברבי יהודה אומר, ארון של אש, ושלחן של אש, ומנורה של אש, ירדו מן השמים, וְרָאָה משה וַעֲשֶׂה כמותם, שנאמר וְרָאָה וַעֲשֶׂה בְּתַבְנִיתָם אֲשֶׁר אִתָּה מְרָאָה בְּהָר [פירש"י: ארון ושלחן ומנורה כתיב, וכתיב אֲשֶׁר אִתָּה מְרָאָה בְּהָר, אלמא הראהו]. אלא מעתה וְהִקְמַת אֶת הַמִּשְׁכָּן כְּמִשְׁפָּטוֹ אֲשֶׁר הָרְאִיתָ בְּהָר, הכי נמי [דמשכן של אש ירד מן השמים, בתמיכה]. הכא כתיב כְּמִשְׁפָּטוֹ [משמע 'להלכותיו' נאמרו לו], התם כתיב בְּתַבְנִיתָם. [משמע דהראוהו כמותם].

סד

ומקשה בנמרא אלא מעתה כל המשכן הכי נמי, שנאמר בַּמִּשְׁכָּן
אֶשֶׁר הָרְאִיתָ בָּהֶר. ומשני החם כתיב תְּבִנִיתָם, הכא כתיב מִשְׁפָּטוֹ

פרעגט די גמרא אם כן 'מִשְׁכָּן' נמי, [דנימא נמי שירדו יריעות וקרשים ואדנים של אש],
שְׁהָרִי דָאָרְט שְׁטִיט דָאָךְ אויך (שם כו, ל) [וְהִקְמַתְ אֶת הַמִּשְׁכָּן] בַּמִּשְׁפָּטוֹ אֶשֶׁר הָרְאִיתָ בָּהֶר.
ענטפערט די גמרא, דָאָ שְׁטִיט תְּבִנִיתָם, און דָאָ שְׁטִיט מִשְׁפָּטוֹ.

סה

ומפרש רש"י דקושיית הגמרא דאם כן משכן הכי נמי, הוא בלשון בְּתִמְיָה

זאָגט רש"י, ער פרעגט [אם כן] מִשְׁכָּן נמי, [ביי] מִשְׁכָּן שְׁטִיט דָאָךְ אויך אֶשֶׁר
הָרְאִיתָ בָּהֶר, נו וועסטו [דען] דָאָרְט אויכעט זאָגן [אזוי]? בְּתִמְיָה.
זאָגט רש"י ס'איז אַ בְּתִמְיָה..

סו

וצריך ביאור למה הוא בְּתִמְיָה כל כך אם נימא שגם מִשְׁכָּן
שָׁל אֵש וידה מן השמים, בהיריעות וקרשים ואדנים

(ל) [ויש להבין] לכאורה וואָס איז דאָס אַ בְּתִמְיָה, ס'קען דען נישט זיין? [שגם מִשְׁכָּן
שָׁל אֵש יֵרֵד מִן הַשָּׁמַיִם], וואָס איז [עס] אַזאַ בְּתִמְיָה. [דמשמעו כי 'אי אפשר' במציאות שיהיה כן].
[והלא כשם] אַזוי ווי דער בורא כל עולמים האָט געגעבן, אַז דער בורא כל עולמים
האָט אַראָפּגעשיקט די מְנוּחָה מִן הַשָּׁמַיִם, קען מען אַראָפּשיקן אַ מִשְׁכָּן אויכעט. וואָס
איז עפעס אַזאַ נפקא מינה [פון] מְנוּחָה שָׁל אֵש, וואָס איז אַ חילוק.
מי שאמר [לשמן וידלוק, יאמר לחומץ וידלוק] [תענית כה.].
א חילוק איז דען פון דעם אופן צו יענעם אופן.
פון די 'פֿלאַ' וואָס איז אַ נפקא מינה [בין הכלים להמשכן בזה].
וואָס עפעס, וואָס איז דער בְּתִמְיָה.

סז

ובעיון יעקב מפרש התמיהה בזה, על פי דברי הוזהר שלא הוקם המשכן שלמעלה עד שהוקם המשכן
שלמטה, ומקשה על זה דאם כן האריך היה אפשר להראותו מה שלמעלה קודם הקמת המשכן

ער דער עיון יעקב פון [בעל שו"ת] שבות יעקב^{כב}, וויל עפעס זאָגן^{כד}, ער פאַררופט
זיך עפעס אויף אַ זוהר, [וואָס] אין זוהר שטייט^{כה} אַז דאָס מִשְׁכָּן [שלמעלה] האָט מען

^{כב} הוא הגאון רבי יעקב ריישר זצ"ל, אב"ד ריישא פראג אנסבאך ומיץ, גיסו של האליה רבה, ומגדולי הפוסקים,
שחיבר גם חק יעקב (על הל' פסח, הנדפס בשו"ע), ומנחת יעקב (על תורת חטאת), ותורת השלמים.

^{כד} בעיון יעקב (על העין יעקב) במנחות שם: אלא מעתה וְהִקְמַתְ אֶת הַמִּשְׁכָּן. פירש רש"י בְּתִמְיָה. נראה דכוונת
רש"י דהא אי אפשר לומר כן, דהא לא הוקם המשכן של מעלה עד שהוקם המשכן של מטה, וכן איתא בזוהר,
עיון מה שכתבתי בחידושינו בברכות דף נ"ה.

ובעיון יעקב בברכות (נה. ד"ה לך אמור לבצלאל) כתב בתוך הדברים וז"ל: וכדרך דרש אמרתי לתרץ עוד על
פי גמרא דמנחות וכו'. וצריך עיון בפירש"י שפירש דמשכן של אש ירד מן השמים בתמיה. ומה תמיה יש בזה,
דלמא הכי נמי, כמו שלחן ומזורה וארון. אלא ודאי צריך לומר, כדאיתא בזוהר בראשית דפוס זולצבאך דף ט'
(צ"ל דף י"ז), והובא גם כן בילקוט ראובני פרשת תרומה, כתיב וְהִקְמַתְ אֶת הַמִּשְׁכָּן, אולפנא [נדאמר למשה] כָּל
תְּקִינָה וְדִיּוּקָנָא דְלִיעִילָא, וְאִי תִּמָּא דְהָא לֹא אֶתְקַם מִשְׁכָּנָא דְלִיעִילָא עַד יוֹמָא דְאֶתְקַם מִשְׁכָּנָא לְתַמָּא וכו'. הרי
שזוהר מְקַשֶּׁה דהיאך אפשר דהראה לו מִשְׁכָּן של מעלה עד דלא איתוקם למטה, ואם כן שפיר פירש רש"י
בְּתִמְיָה. כלל יוצא מדברינו, לפי סוגיות ש"ס שלנו לא הראה למשה שום דבר של אש רק ארון וכלים, ולא
המשכן עצמו, משום דלא מיתוקם מִשְׁכָּן של מעלה עד דאיתוקם מִשְׁכָּן של מטה.

^{כה} בזוהר הק' תרומה (דף קנט:). פתח רבי יוסי ואמר, באינון רזין עלאיין דמשכנא כתיב וְרָאָה וַעֲשֶׂה בְּתִבְנִיתָם וגו',
וכתיב וְהִקְמַתְ אֶת הַמִּשְׁכָּן בַּמִּשְׁפָּטוֹ וגו'. אולפנא דאָמַר לִיה קודשא בריך הוא לְמַשָּׁה כָּל תְּקִינָה וְכָל דִּיּוּקָנָה

נישט געמאַכט [ביז] הערשט דערנאָך ווען אידן האָבן שוין געמאַכט דאָס מַשְׁכָּן [שלמטה].

סח

[דהנה] דער זוהר פרעגט אַ קשיא - דער ילקוט ראובני ברענגט עס אין פרשת תרומה דעם זוהר¹², - דער זוהר פרעגט אַ קשיא, [אויף דעם וואָס ער זאָגט אַז] ווען משה רבינו האָט געמאַכט דאָס מַשְׁכָּן [שלמטה] האָט ער זיך מַתְקֶשֶׁה [געוועזן], האָט ער געמאַכט אַזוי ווי ער האָט געזען מן השמים אויבן דאָס מַשְׁכָּן [שלמעלה]. האט ער אלעס געזען, און מ'האָט אים געוויזן דאָס מַשְׁכָּן [שלמעלה], און מ'האָט אים געוויזן ווי דער מלאך מ'ט' (מט"ט) איז מקריב קרבנות דארטן. - ער זאָגט עפעס [אין זוהר¹² אַז] ס'איז דער מלאך מיכאל. - [ועל כל פנים] דער מלאך איז מקריב קרבנות דארטן, 'אויבן' אין בית המקדש [דלעילא].

פרעגט דער זוהר הקדוש, [וְאִי תִּימָא דהמקדש שלמעלה] דאָס איז דאָך הערשט געשען דערנאָכדעם, ווען אידן האָבן געמאַכט דאָס מַשְׁכָּן [שלמטה].
נאָר זאָגט ער, מ'האָט אים געוויזן [פון] פאַראַויס, דעם וואָס ס'וועט זיין שפעטער [במקדש שלמעלה].
אַזוי שטייט אין זוהר הקדוש.

סט

ועל פי זה מפרש העין יעקב דלכן מתמה הנאמר על זה
נעמט ער אַרויס [העין יעקב] פון דעם זוהר, אַז דאָס מַשְׁכָּן [שלמעלה] קאָן נישט זיין [נאָר] הערשט דערנאָכדעם ווי מ'האָט געמאַכט [מַשְׁכָּן שלמטה].
איבערדעם פרעגט די גמרא בתמיה.

ע

אבל תירוצו אינו מובן לי. חרא שהרי במסקנת הוזהר מתרין שם, שהראה לו את העתיד מה שיהיה למעלה לאחר הקמת המשכן שלמטה, ואם כן שפיר היה שייך להראותו גם משכן שֶׁל אֵשׁ על שם העתיד [נאָר] אין אָמַת'ן אריין פאַרשטיי איך נישט [תירוצו של העין יעקב].
א [קודם] [דבוזהר אמרו כן רק] אין די קשיא, אָבער דער זוהר הקדוש ענטפערט דאָך [דערויף, דהכוונה] מ'האָט אים געוויזן וואָס ס'וועט זיין שפעטער.

דמשכנא, כל חד וחד כדקא חזי ליה, דחמא ליה למטטרו' דקא משמש לכהנא רבא לגו. ○ ואי תימא, והא לא אתקם משכנא לעילא עד יומא דאתקם משכנא לתתא, ולא שמש ההוא נער דלעילא עד יומא דשמשו לתתא בהאי משכנא אחרא. ○ אלא ודאי הכי הוא, דהא משכנא לא אתקם לעילא עד דאתקם משכנא לתתא, אבל חמא משה חזיו דכל משכנא, ולא הוה מסתדר בקיומיה עד דאתקם משכנא לתתא, וחמא ליה למטטרו' משמש לבתרי. לאו דהוה איהו משמש, אלא דהוה משמש לבתרי, ולא בההוא זמנא. אמר ליה קודשא בריך הוא למשה, חמי משכנא, וחמי נער, כלא מתעקב עד דיתקם הקא לתתא. [ובדפוס זולצבאך הוא בפרשת בראשית דף י"ז ועמוד ע"ד כמו שמציין העין יעקב והילקוט ראובני, אבל בדפוסים שלפנינו שהוא דפוס ווילנא ע"פ דפוס מנטובא, נדפס מאמר זה בפרשת תרומה, וכמצויין שם בהשמוטות לסדר בראשית (דף רסב. ד"ה מתניתין)].

¹² בילקוט ראובני פרשת תרומה (אות קד) מביא שם לשון הוזהר. ועיין שם שמציין המקור מזוהר בראשית עמוד ע"ד [בדפוס זולצבאך דף י"ז ועמוד ע"ד, וכן בדפוס קרומינא דף י"ט ועמוד ע"ד, דיש שם מספר מיוחד להדפיס ולהעמודים].

¹³ בווזהר הק' תרומה (שם בהמשך): ○ ואי תימא, אי הכי 'מטטרו' איהו דקא משמש. אלא ודאי משכנא דיליה איהו, 'מיכאל כהנא רבא' איהו דקא משמש גו ההוא משכנא דמטטרו, כגוונא דמשמש כהנא רבא עלא לעילא, גו משכנא אחרא סתימא דלא אתגלייא, ברזא דעלמא דאתי. תרין משכנין אינון, חד איהו סתימא עלא, וחד האי משכנא דמטטרו. תרי כהני אינון, חד אור קדמא, וחד מיכאל כהנא רבא לתתא.

הכלל איז דאָך אַ מציאות צו ווייזן [פון שפעטער].

איז איינס, [איין קשיא וואָס איז שווער דערויף].

עא

ועוד דאפילו בקושיית הוזהר, משמע שם דלא מקשה רק על ענין עבודת הקרבנות, מה שהראה לו הקב"ה האריך שמלאך מט"ט משמש ועובד העבודה במשכן שלמעלה. אבל לא מקשה שם על תבנית המשכן עצמו

ב[און דערנאָך, זעט מיר אויס אַז די קָשִׁיאַ פֿונעם זוהר הקדוש איז נאָר, איז דער עיקר קָשִׁיאַ [נאָר] אויף די קָרְבָּנוֹת [שלמעלה צו] מְקָרִיב זיין, [ועל זה מקשה דהרי] קָרְבָּנוֹת הָאֵט מען הערשט שפעטער מְקָרִיב געווען [בשמים, כשהתחילו ישראל להקריב למטה]. דאָבער] ער פרעגט גאָרנישט אויפן מִשְׁכָּן אַליין.

עב

ועוד דאף לפי דבריו, כל זה נוחא לפרש למה באמת לא הראה לו כל המשכן, וכמסקנת הגמרא דמחלק בין לשון תבנית לשון משפט. אבל לא שייך להקשות מעיקרא בלשון תמיהה, כאילו הוא דבר שאי אפשר להאמר

ג[נאָר אויף אַלענפאַלס, אפילו ס'איז אַזוי געווען [למעשה, דלא הראהו למשה מִשְׁכָּן של אֵש], אָבער מ'קען דאָך נישט פרעגן בְּתִמְיָהּ. ס'איז אוודאי אַזוי. אַז די גמרא זאָגט עס [במסקנא] פֿון מִשְׁפָּטוֹ [דלא כתיב בְּתִבְיָתָם] איז עס אַודאי אַזוי געווען. דער אָמַת איז אַזוי [דלא ירד גם מִשְׁכָּן של אֵש]. דאָס איז נישט קיין קָשִׁיאַ אויף די גמרא. נאָר [די קשיא איז] פֿאַרוואָס זאָגט ער עפעס בְּתִמְיָהּ.

עג

ומלשון הגמרא גופיה, היה נראה לפרש הקושיא "בניחותא", דמקשה כי באמת נימא כן גם בכל המשכן, ואמאי קחשיב רבי יוסי בריה יהודה רק הארון ושלחן ומנורה. ועל זה מתרץ הגמרא משום דדריש כן רק בלשון תבנית, ולא בלשון משפט

נאָר גיכער זעט מיר אויס אין לשון הגמרא [דיש לפרש הקושיא, דמקשה על דברי ר' יוסי ברי' יהודה] אַז ער זאָגט נאָר [אַז] עֲדוּתָא^כ וְשִׁלְחָן וּמִנּוֹרָה [ירדו מן השמים של אש], פֿאַרוואָס זאָגסט דו נישט מִשְׁכָּן [אויך]. די גמרא פרעגט נאָר [ולטעמין] זאָג די זעלבע אויפן מִשְׁכָּן אויך. [והלשון "הכי נמי" שבגמרא, יתפרש 'בניחותא', אלא מעתה 'תאמר כן' גם בכל המשכן]. [און אויף דעם] ענטפערט די גמרא, [ווייל] ס'שטייט בְּמִשְׁפָּטוֹ [ולא כתיב בְּתִבְיָתוֹ, לכן לא דרש כן ר' יוסי ברי' יהודה לענין המשכן].

עד

אבל רש"י לא מפרש כן, רק דהקושיא הוא בלשון בְּתִמְיָהּ. וצריך ביאור לפירושו, דמהו התמיהה בזה

אָבער דעס לשון בְּתִמְיָהּ פֿון רש"י, איז זייער שווער. וואָס הייסט בְּתִמְיָהּ. ער [המקשן] פרעגט פשוט, זאָל ער זאָגן דאָ [ביים משכן] אויכעט, [ולמה לא קא חשיב לה]. וואָס עפעס זאָגט ער דאָ אַט [ברש"י] אַז ער [המקשן] מאַכט עס פֿאַר אַ תְּמִיָּהּ.

^כ הכוונה על ארון העדות.

פד

הקדמה ליישוב הקישיז

מבואר בפרשת נשא, כי משה רבינו לא רצה מתחילה לקבל העגלות מן הנשיאים, עד שאמר לו הקב"ה **לֹא־מֵאִמְרִי, קַח מֵאִתָּם וְהָיוּ לְעִבְדְּךָ אֶת עֲבֹדַת אֱהֱל מוֹעֵד**

וועל איך מְקִידִים זײַן, [וואָס] איך האָב שוין אַמאָל געזאָגט לאַנגט^א, [אויף וואָס] ס'שטייט בײַ די עַגְלוֹת [המשכן, בפרשת נשא] (ד, ד-ה) אַז משה רבינו האָט נישט געוואָלט צונעמען [די עגלות פון די נשיאים, ביז] דער בורא כל עולמים האָט אים געזאָגט, וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה **לֹא־מֵאִמְרִי, קַח מֵאִתָּם וְהָיוּ לְעִבְדְּךָ אֶת עֲבֹדַת אֱהֱל מוֹעֵד**, דער בורא כל עולמים האָט אים געהייסן נעמען, [וואָס] וְהָיוּ לְעִבְדְּךָ אֶת עֲבֹדַת אֱהֱל מוֹעֵד.

פה

[קושיא א - בפרשת נשא]

וצ"ב למה מתחלה לא רצה משה ליקח העגלות מהנשיאים

א [וראי להבין מאי טעמא לא רצה משה רבינו לקבל מהם תחילה, עד שנאמרה לו מפי הגבורה **קַח מֵאִתָּם** (דברי יואל)].

פו

קושיא ב - בפרשת נשא

גם אומרו **לֹא־מֵאִמְרִי** אינו מובן בכאן, דהלא לא נצטוו משה לומר זאת לאחרים, רק ליקח העגלות בעצמו

[גם קשה דלכאורה] וואָס איז דער **לֹא־מֵאִמְרִי**, מ'האָט דאָךְ 'אִים' [למשה] געהייסן נעמען [בעצמו מיד הנשיאים וליתן אותם ללוים, ולא על ידי אחרים, ואם כן פאר] וועם זאָל מען 'זאָגן'.

פז

אלא שקושיא זו כבר הקשה המדרש, ומתרץ דאמר לו הקב"ה **צא** ואמור להם דברי כבושים ודברי נחמות

[נאך] דער מדרש שטעלט זיך שוין אויף דעם [על אומרו **לֹא־מֵאִמְרִי**].

אויף 'אִיין פלאַך' זאָגט ער **לֹא־מֵאִמְרִי** דְּבָרֵי תוֹכְחָה [ודברי נחמות], און אויף אִיין פלאַך^א זאָגט ער **לֹא־מֵאִמְרִי** דְּבָרֵי נְחָמוֹת [ושבחה, ולא הזכיר דברי תוכחה].

פח

אבל זה גופא יש להבין, האך שייך לכאן דיבורים של "תוכחה" ושל "נחמה"

ב [וגם זה יש להבין] וואָסערע נְחָמוֹת מיט תוֹכְחָה [הוצרך לומר להם בכאן], מ'האָט אים [דאָ נאָך] געהייסן נעמען די 'וועגן'^ב, וואָס איז דאָס אַ תוֹכְחָה [או נְחָמָה].

פט

הקדמה ליישוב קושיא ב - בפרשת נשא

(עד אחר אות צו)

איתא במדרש, כי שבט יששכר נתנו העצה לנדר העגלות למשכן, ושעל זה משבחן הכתוב שהם יודיעי בִּינָה לְעֵתִים נאָךְ וואָס'זשע דען, דער אָמַת איז אַזוי.

^א בס"ג נשא תשי"ג (לשון קדשו קנב), וע"ע ליל שב"ק נשא תשט"ז (בחינושי תורה תשט"ז עמוד תקמב). ועיין באורך בדברי יואל נשא (עמוד רה-רח).

^ב בכמדבר רבה (נשא יב, יח): באו [הנשיאים עם העגלות] ועמדו לפני המשכן, ולא קבל מהם, עד שנאמרה לו מפי הגבורה קח מֵאִתָּם. הלא הוא דכתיב וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה לֹא־מֵאִמְרִי קַח מֵאִתָּם וגו'. מהו **לֹא־מֵאִמְרִי**. תני רב הושעיא, אמר לו הקב"ה, משה צא ואמור להם דברי 'כבושים' ודברי נחמות.

^א בפסיקתא דרב כהנא (ח, א) ובילקוט שמעוני (נשא רמז תשיג): מהו **לֹא־מֵאִמְרִי**. תני רבי אושעיא, אמר לו למשה צא ואמור להם דברי 'שבח' ודברי נחמות.

^ב פירוש: עַגְלוֹת, וועגענער

דער מדרש זאגט¹², ווער האָט געגעבן די עצה מ'זאל געבן עגלות? יששכר.
[דנשיא שבט] יששכר האָט געזאָגט מ'זאל ברענגען עגלות, [ווייל] מ'וועט דארפן
טראָגן [המשכן ממקום למקום], וְכִי הַמִּשְׁכָּן בְּאֹיִר הוּא פֹּרֵחַ? דאָס מִשְׁכָּן פֿליהט אין
אָויר? מוז מען האָבן עגלות. [ושאר הנשיאים הסכימו לזה] זיי האָבן געזאָגט ס'איז
גערעכט.

זאָגט ער [במדרש], זה שאמר [הכתוב] (דברי הימים א' יב, לג) וּמִבְנֵי יִשְׁשָׁכָר יוֹדְעֵי בֵּינָה
"לְעֵתִים" [לדעת מה יעשה ישראל וגו'] וְכָל אֲחֵיהֶם עַל פִּיהֶם, זיי ווייסן די 'עֵתִים'.
אזוי שטייט אין מדרש.

צ

קושיא ג - כפרשת נשא

ויש להבין למה נשתבחו על זה כך, וכי מה בינה יתירה הוצרכו לזה, ומדוע בינה "לעֵתִים" דייקא
ג [והקשיתי על זה, כי] לכאורה האָט ער [נאָר] געפרעגט אַ [פֿשוט'ע] קשִׁיא, מ'ברויך
עגלות, [ווייל] וְכִי בְּאֹיִר הוּא פֹּרֵחַ? [ואין חזינן מזה שהם יודעֵי "בינה", דלכאורה לפי הנראה
היתה עצת יששכר סברא פשוטה ואין צריך לזה בינה יתירה].
[וכן צריך ביאור מדוע שיבחנו על זה בדיעצת בינה "לְעֵתִים" דייקא, וכי מה היה צורך לעצתם
בדיעצת העתים והזמנים. (דברי יואל)].

צא

הקדמה לשוב קושיא ג - כפרשת נשא

(עוד אחר אות צה)

רק בהארון מצונו שהיה בבחינת נושא את נושאו, שהיה נושא את עצמו, אבל לא שאר כלי המשכן
דער אָמֶת, מילא איך האָב שוין געזאָגט פריער¹³ [דמצינו בדברי חז"ל אַז] דער אָרֹן
איז געווען נושא את נושאיו, עפעס אנדערש [מהמשכן וכליו שטייט] נישט. [וממילא] האָט
מען געמוזט טראָגן [שאר המשכן על העגלות].

צב

אבל מצונו דבשעת בנין המשכן הוקם מאליו ע"י משה,

ונמצא דאז שפיר היה גם כל המשכן בבחינת פורח באויר וגו' ונושא את עצמו

אָבער ביי משה רבינו'ן שטייט 'דאך' (בפרשת מ, יח) וַיִּקֶּם [משה] אֶת הַמִּשְׁכָּן, וַיֹּאזֹז
הָאֵט עַר אויפגעשטעלט דאָס מִשְׁכָּן, וַיֹּאזֹז 'קאָן' מען אויפשטעלן דאָס מִשְׁכָּן, זאָגט
רש"י¹⁴ [בשם התנחומא] הִקֵּם מֵאֲלִי, ס'האָט זיך אַליין אויפגעשטעלט.

¹² בשיר השירים רבה (ו, טו. וכ"ה בפסיקתא דר"כ א, ח): ומי נתן להם את העצה, אמר רבי סימון שבטו של יששכר.
אמר להם, המשכן הזה שאתם עושים פורח הוא באויר? עשו לו 'עגלות' כדי שיהא נטען בהם. הוא שהכתוב
משבח שבט יששכר, שנאמר ומִבְנֵי יִשְׁשָׁכָר יוֹדְעֵי בֵּינָה לעתים וכו'. - באותה שעה אמר משה לפני הקב"ה,
רבש"ע שמה תמות אחת מן הפרות וישבר אחד מן הגלגלים ונמצא קרבנן של נשיאים פסול ונמצאת עבודת
המשכן בטלה, מיד ויאמר ה' אל משה לאמר קח מאתם והיו לעבוד וגו', "וְהָיָה", נתן להם "הַיָּה", שיהו היות
וקיימות בעולם לעולמי עולמים וכו'.

וברש"י נשא (ז, יט) כתב וז"ל: וביסודו (פי' במדרשו) של ר' משה הדרשן מצאתי, אמר רבי פנחס בן יאיר,
נתנאל בן צוער (נשיא יששכר) השיאן עצה זו.

¹³ בחלק הדרוש הנדפס בחלק א' של הקונטרס.

¹⁴ ברש"י (פקודי לט, לג): וַיֹּאזִיז אֶת הַמִּשְׁכָּן [אֶל מִשְׁחָה] וגו'. שלא היו יכולין להקימו. ולפי שלא עשה משה שום
מלאכה במשכן, הניח לו הקדוש ברוך הוא הקמתו, שלא היה יכול להקימו שום אדם מחמת כובד הקרשים
שאין כח באדם לזקפן, ומשה העמידו. אמר משה לפני הקדוש ברוך הוא איך אפשר הקמתו על ידי אדם, אמר

[נו] אַז ס'שטעלט זיך אליין אויף, קען זיך דאָך עס אליין הייבן. אַז ס'קען זיך אליין הייבן, קען דאָך עס זיין פֿורַח פֿאַויר אויך [אף בכל המשכן]^{לי}.

צג

וכן מצינו דמשנבנה מקדש ראשון נגזו כל המשכן מאליו, ולעתיד יחזור ויתגלה מאליו. ואם כן לעתיד לבא שפיר יהיה כל המקדש בקדושה גדולה כזו הראוי להיות נושא את נושאו

[וועד מצינו] ס'שטייט אַז ס'איז נגנז געוואָרן, זאָגט דאָך די גמרא^{לי}.

אַלע זאָכן פֿון מִשֶּׁה רַבִּינוּ, דער מִשְׁפָּן מיט די קִרְסִיו קִרְשִׁיו, אַלעס איז נגנז געוואָרן, ס'איז באַהאַלטן געוואָרן. און ס'וועט אַפֿיר קומען [לעתיד לבא]^{לח}.

[ולכאורה] וויאָזוי איז עס נגנז געוואָרן, ווער האָט עס גנז געווען?

[און] וויאָזוי וועט עס אַפֿיר קומען?

[אלא מאי צ"ל כי מאליו נגנז ומאליו יתגלה].

[ווייל] ס'קען יאָ [זיין בבחינה זו של נושא את עצמו, גם כל המשכן].

[ואם כן לעתיד לבא שפיר יהיה כל המקדש בקדושה גדולה כזו, להיות נושא את נושאו].

צד

אלא שלפי מצב הדור לא היה ראוי עדיין לקדושה גדולה כזו 'בכל הזמנים', רק הארון לבדו

נאָר ס'איז נישט געווען גענוג די קדושה געווען [להיות כן תמיד בכל המשכן], נאָר ביים "אַרֶון" [היה כן תמיד].

ביים אָרֶון איז 'געבליבן' די קדושה [גבוה, להיות נושא את עצמו ועומד בנס, דער] אָרֶון אליין האָט נאָך געהאַט אַזאַ קדושה [בכל הזמנים].

צה

אבל עכ"פ היה גם כל המשכן בבחנה להיות כן,

אלא שהבינו הבני יששכר כי אין הזמן עתה ראוי לכך

[אַבער] לעולם העט אַלעס אַזוי גיווען געווען [שהיה ראוי כל המשכן וכליו להיות תמיד

בבחינת נושא את עצמו].

[אלא שלאחר חטא העגל, לפי מצב של אותו הדור, השיגו שבט יששכר ע"י חכמת התורה אשר בהם, שעדיין לא הגיעו אל התיקון השלם שהיה המשכן פורח באויר ונושא את עצמו. (דברי יואל)].

לו עסק אתה בידך, נראה כמקימו והוא נזקף וקם מאליו, וזהו שנאמר (מ, יז) הוקם המִשְׁכָּן, הוקם מאליו. מדרש רבי תנחומא (פקודי, סימן יא).

^{לי} וכל זה היה בהמשכן 'בכח', ומשה רבינו בגודל קדושתו המשיך עליה בחינת קדושה זו 'בפועל' בשעת בנין המשכן, שהוקם מאליו ונישא מאליו בדרך נס, ע"י כח קדושתו של משה שהמשיך אליה בחינה ההוא, וכמ"ש בתנחומא הוקם מאליו, ומי העמידו, משה, שנאמר ויקם משה את המשכן. ור"ל שמשו רבינו ע"ה המשיך אליו בחינת הקדושה ההיא שיוקם מאליו. אבל כל ישראל והלויים לא יכלו להמשיך אליה בחינת הקדושה ההיא, ולכן לא היה כח בשום אדם לזקוף. ועל כן הוצרכו הלויים נושאי המשכן לנשאו בעגלות, שלא היה בכוחם להמשיך אליה בחינת הקדושה ההיא להיות נושא את עצמו, אלא הארון לבדו היה לו תמיד בחינת קדושה זו להיות עומד בנס ונושא את עצמו. וכל זה היה ע"י כח התורה שבארון וע"י שבצאלל המשיך אליה בחינת קדושה זו כדלהלן. (דברי יואל).

^{לז} בגמרא סוטה (ט): דרש ר' חנינא בר פפא, מאי דכתיב (תהלים לג, א) רִנְנוּ צְדִיקִים בַּה' לִישְׁרֵים נֶאֱוָה תְהִלָּה, אל תקרי נֶאֱוָה תְהִלָּה אלא נוה תהלה [פירש"י: על עסקי נוה בתים שבנו, יהללהו], זה משה ודוד, שלא שלטו שונאיהם במעשיהם. דוד, דכתיב (איכה ב, ט) טָבַעוּ כְּאֶרֶץ שְׁעָרֶיהָ. משה, דאמר מר משנבנה מקדש ראשון, 'נגנז' אהל מועד, קרשיו קרסיו ובריחיו ועמודיו ואדניו. היכא, אמר רב חסדא אמר אבימי תחת מחילות של היכל.

^{לח} כמבואר בגמרא יומא (עב): אמר רבי חמא ברבי חנינא, מאי דכתיב (תרומה כז, טו) עֲצֵי שִׁטִּים עֲמֻדִים וכו', שמה תאמר אבד סבון ובטל סכרין [פירש"י: שמה תאמר משנננו אבד סבון, שלא ישובו עוד. ובטל סכרין, מה שאנו סוכין וצופין להן], תלמוד לומר עֲמֻדִים, שעומדין לעולם ולעולמים. (דברי יואל).

צו

ישוב קושיא ג - בפרשת נשא

ולוה משבחם הכתוב שהם יודעי בינה ^{לעיתים} לדעת מה יעשה ישראל, כי הבינו מצב העת והזמן שאין הדור ראוי לך

איבערדעם האָט ער [נשיא שבט] יששכר געזאָגט [שעדיין צריכין להביא "עגלות" למשכן, ועל שם זה משבחן הכתוב כי הם] יודעי בינה ^{לעיתים}, ער האָט געזען אַז ס'איז נישט "די צייט" [עתה, לפי מצב הדור] ^{לט}.

[אָבער] לעתיד ווען ס'וועט זיין די קדושה בשלמות, [און דער] חטא העגל וועט זיין פאַרראַכטן אינגאַנצן, ס'וועט זיין דער עולם התקון, [אָז יהיה מדרגה זו כן] די אַלע דברים שבקדושה וועט זיין נושאים [את נושאים], אַלע וועלן זיין [בבחינת] חי נושא את עצמו ^מ, [ווייל עס] וועט האָבן אין זיך א'חיות'. האָט ער געזאָגט, - יודעי בינה ^{לעיתים} - ער האָט געזען ס'איז נישט "די צייט", מ'מוז [דערווייל] האָבן עגלות.

צו

ישוב קושיא ב - בפרשת נשא

ולוה אמר הכתוב "לאמר", וכמו שמפרש במדרש צא ואמור להם דברי תוכחה ונחמה. כי היה בזה דברי תוכחה על שלא היו ראויים באותה שעה לקדושה כזאת, אבל היה בזה גם דברי נחמה כי לעתיד יהיה ראויים לה, וכמו שנרמז בפסוק ^נ "וְהָיוּ" לעבד את עבדת אהל מועד, שניתן להם הויה וקיום לעולמים

איבערדעם פאַרשטייט מען דעם לאַמר [וכפירוש המדרש שהם תוכחה ודברי נחמה]. ס'איז דברי 'תוכחות', אַז ס'איז אַזאַ מַצָּב אַז מ'מוז נאָך האָבן עגלות, עטס קאַנטס נאָכנישט אַראָפּברענגען אַזאַ קדושה [שיהא כל המשכן נושא את עצמו]. - [וכעין] ווי דער אור החיים הקדוש ברענגט ^{מא}.

און ווידעראום איז עס דברי 'נחמות', ס'איז געווען נחמות [במה שאמר להם משה] אַז ס'וועט האָבן א' 'הויה' [וחיות] אויף לעתיד, [וכדכתיב] 'וְהָיוּ' [לעבד את עבדת אהל מועד] ^{מב}. אַמאָל וועט עס [נאָך] אַפיר קומען, ס'וועט אַמאָל [נאָך] האָבן 'די' קדושה.

^{לט} והם היה בהם בינה לדעת 'העיתים' ומצב הדור. וזה שסיים הכתוב לדעת מה יעשה ישראל, דכפי מדרגת ישראל באותו הזמן יעצו אותם לנדר עגלות למשכן. (דברי יואל).

^מ כמבואר בגמרא שבת (קמא:) לענין הוצאה בשבת, דהוציא אדם חי פטור לרבי נתן, דאמר חי נושא את עצמו. ועל פי בחינה זו אמר רבינו כאן לענין הארון והמשכן, שהם נושאים את עצמן מחמת גדול 'החיות' דקדושה שבהם. ועיין כעין זה בחתם סופר עה"ת (סוף פרשת ואתחנן, ד"ה עץ). וכן כתב בדברת שלמה (להרה"ק ר"ש מלוצק) ריש פרשת נשא, וחזר עלה בפרשת שלח וז"ל: הָאָרֹן נושא את נושאי, כי החי נושא את עצמו, כי הקדושה נקרא חי, שנמשך מחיי החיים ב"ה.

^{מא} עיין באור החיים הק' (נשא ז, ה) שכתב בקצרה וז"ל: קח מאתם וגו'. ואמרו מאתם, ללמד שעדיין היו ברשות המביאים ולא באו לרשותו של משה. וטעמו של משה, לצד שלא נצטווה שישאו המשכן על העגלות, לא רצה לקבל, כי 'למה הם ראויים'. והנשיאים שיערו בדעתם כי הקרשים והאדנים משא גדול 'שצריך' לעגלות, והסכימה דעתו של הקב"ה [להנשיאים].

^{מב} וכמבואר במדבר רבה (יב, יח): והיה משה מתיירא ואומר, תאמר שמא אחת מן העגלות נשברה או אחד מן השוורים מת ונמצא קרבן של נשיאים פסול, אמר לו הקב"ה "וְהָיוּ" לעבד את עבדת אהל מועד, ניתן להם 'הויה' שיהיו קיימים לעולם. - עד היכן היו קיימים, ר' יודא בשם ר"ש בר ר' נחמן ור' חוניא בשם בר קפרא אמר, עד שבגלגל וכו'. תני בשם רבי מאיר, עד עכשיו הן העגלות והפרות קיימות, ולא הוממו ולא הוקינו ולא הטיפו ולא נשברו. והלא דברים קל וחומר, מה אם העגלות שנדבקו במלאכת אוהל מועד ניתן להם הויה עד שיהיו קיימות לעולם, ישראל שהם דבוקים בהקב"ה על אחת כמה וכמה, שנאמר (ואתחנן, ד) וְאֵתֶם הַדְּבָקִים בְּה' אֱלֹקֵיכֶם וגו'. [ועיין זה גם בשיר השירים רבה ופסיקתא, המובא לעיל בהערה לג].

ס'איז נישט אויף אייביג (בחינה זו שצריכין לעגלות), אַזוי ווי איך וועל עס שפעטער שוין זאָגן (באות קד) [א] דאָס איז מעלין בקודש ולא מורדין (דמכיון שמתחלה כבר היה ראוי לבחינה גבוהה זו, על כרחך שתחזור מעלה זו לעתיד לבא). ס'איז נישט אויף אייביג (הבחינה של עכשיו, וזה היה 'הנחמה' להם).

צח

[ישוב קושיא א - בפרשת נשא]

ובזה מוכן מה שמתחלה לא רצה משה לקבל העגלות, כי היה משתוקק שכבר יהיה עולם התיקון בימיו ולא יצטרכו גם אָז לעגלות כלל [וכן אתי שפיר מה שמתחילה לא רצה משה לקבל מהם העגלות, כי משה רבינו היה משתוקק שיהיה התיקון השלם מיד ואז לא יצטרכו לעגלות, כי יהיה כל המשכן פורת באויר ונושא את עצמו, ועל כן לא רצה לקבל העגלות, עד שנאמרה לו מפי הגבורה קח מאתם, כי עדיין אינם ראויים להמשיך בחינת קדושה כזאת בכל המושכן. (דברי יואל). [עד כאן ממה שאמרתי בפרשת נשא].

צט

[והיוצא מזה כי בחינת המשכן וכליו תלוי במצב הרוח וכח הקדושה שלהם, כי בזמן שהם ראויין, אזי כל המשכן וכליו הם בבחינת נושא את עצמו ואינם מן המדרה, וכמו שיהיה לעתיד לבא. ובזמן שאינם ראויים אָז אין כל הכלים והמשכן בבחינה זו רק הארון בלבד, ולכן הוצרכו אז להעגלות].

קא

וכבר ביארתי אף לדעת הוזהר ובעלי התוספות שפרשת תרומה נאמרה קודם חטא העגל, הם מורים שפרשת תצוה וציווי המושכן לבצאל בתחלת פי תשא, כבר נאמרו לאחר חטא העגל [ובררך זה אמרתי להשוות הסתירות בענין מתי נאמרו הפרשיות דציווי מלאכת המשכן]. [וביארתי דלעולם הציווי של] ויקחו לי תרומה איז געזאגט געוואָרן פאַר'ן חטא העגל שוין, - דאָס האָב איך שוין געזאָגט יענע וואָך, געשמועסט [דערפון], פאַר צוויי וואָכן [צוריק, בס"ג כי תשא תשכ"ז]^{מב}, - [ווי] ס'שטייט אין זוהר הקדוש אַזוי^{מג}, און די בעלי התוספות זאָגן אַזוי^{מד}. אָבער דערנאָך, [פון פרשת] תצוה אָן, און [פרשת] פי תשא [אף בתחלתו], איז שוין געווען נאָכ'ן חטא העגל.

^{מב} בזהר הק' (ויקהל דף קצה): וְתָא תְּחִי, מַה פְּתִיב בְּקִדְמִיתָא, מֵאֵת "כָּל אִישׁ" אֲשֶׁר יִדְבְּנוּ לָבוֹ, לְאַקְלָא כָּלָא, בְּגִין דְּבִקְעָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְמַעַבְד עוֹבְדָא דְּמִשְׁכְּנָא מִכָּל סִטְרִין, בְּמוֹחָא וּקְלִיפָה. וּבְגִין דְּהוּ אֵינּוּן עָרִב רַב בְּגוּוּיָהּ, אֲתָמֵר מֵאֵת "כָּל אִישׁ" אֲשֶׁר יִדְבְּנוּ לָבוֹ, לְאַקְלָא לֹון בִּינִיָּהוּ דִּישְׂרָאֵל דֵּאֵינּוּן מוֹחָא, וְכָלְהוּ אֲתַפְקְדוּ. ○ לְבִתְרָ סֵטָא זִינָא לְזִינִיָּה, וְאֵתוּ אֵינּוּן עָרִב רַב וְעָבְדוּ יֵת עֲגֵלָא, וְסִטּוּ אֲבִתְרִיָּהּ אֵינּוּן דְּמִיתוּ, וְגִרְמוּ לֹון לִישְׂרָאֵל מוֹחָא וְקִטּוּלָא. אָמֵר קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, מִכָּאֵן וְלִהְלָאָה עוֹבְדָא דְּמִשְׁכְּנָא לֹא יִהְיֵא אֱלָא מִסֵּטָרָא דִּישְׂרָאֵל בְּלִחוּדִיָּהּ. מִיד וְיִקְהַל מֹשֶׁה אֶת כָּל עַדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְגו'. וְכָתִיב בְּתַרְיָה קָחוּ "מֵאֲתָכֶם" תְּרוּמָה לַה', מֵאֲתָכֶם וְדֹא, וְלֹא קִקְדְמִיתָא דְּכָתִיב מֵאֵת "כָּל אִישׁ" אֲשֶׁר יִדְבְּנוּ לָבוֹ.

^{מד} בדעת זקנים לבעלי התוספות (ריש תרומה): ויקחו לי תרומה. פרשה זו נאמרה בתוך ארבעים יום שהיה מתן תורה, וצוהו הקב"ה להיכן מניחה [להתורה], שהוא לוחות העדות, שיעשו משכן ובית קדשי הקדשים ובתוכו ארון, ובתוך הארון לוחות, ושם תשרה שכינה וישאל סביב, כמו המלאכים סביב כסא הכבוד ושכינה ביניהם וכן כתוב וְשָׁכְנֵתִי בְּתוֹכָם 'בתוכם' כמו בתוך המלאכים, ועל זה נאמר (תהלים פב, ו) אֶמְרֵתִי אֶלְקִים אֲתָם וְגַבִּי עֲלִיוֹן כָּלְכֶם, להיות שכינתי ביניהם.

[שהרי על כרחך צריך לומר כן אפילו לדעת הוזהר ובעלי התוספות, שהרי גם בזהר (פנחס רמז). מבואר דיען שאמר משה בפרשת כי תשא (לכ, לב) ואם אין מחני נא מספרך, על כן לא נזכר שמו של משה שבפרשה אחת שהוא פרשת תצנח, וכן מבואר גם בדברי בעלי התוספות עצמן (תשא שם), וזוהר מוכח דאף לדעת הוזהר דפרשת תרום נאמרה קודם חטא העגל, מ"מ פרשת תצנח כבר נאמרה לאחר חטא העגל.

ובזה יישבתי דברי רש"י בפרשת כי תשא (לא, יח) שכתב דאין מוקדם ומאוחר בתורה, דמעשה העגל קודם לציווי מלאכת המשכן ימים רבים היה, והקשו עליו (בהג"ה שנדפס בחומשים) דלמה הוצרך לומר דאין מוקדם ומאוחר, והלא שפיר יכולין לומר דכל הפרשיות הם בסדרן, והציווי היה קודם העגל, ומעשה הבנין היה לאחר העגל, וכדברי הוזהר. אבל להג"ל נחא, דלעולם על פרשת תרום שפיר יכולין לומר כן, וגם רש"י אפשר דמורה בזה, אבל פרשת תצנח בעל כרחך שהיה לאחר העגל גם להוזהר ובעלי התוספות, ונמצא שסוף סוף הפרשיות הם שלא בסדרן, ושפיר הוצרך רש"י לומר דאין מוקדם ומאוחר בתורה]. - [עד כאן ממה שאמרת בפרשת כי תשא ^{מ"ה}.

^{מ"ה} וז"ל רבינו שם בס"כ כי תשא תשכ"ז בהקושי (קושיא ח): רש"י שטעל זיך אויף דעם פסוק ויתן אל משה ככלתו, זאגט רש"י אין מוקדם ומאוחר בתורה, די [ציווי] מעשה מלאכת המשכן איז געווען נאכן חטא העגל, און אין פסוק שטייט עס פריער פארן חטא העגל, [נאלא] אין מוקדם ומאוחר בתורה. - איז דאָרט אַריינגעצייכט אין רש"י אן הג"ה, פארוואָס זאָגט דאָס רש"י, ער פּרעגט אַ קשיא ס'קען דאָך זיין ס'איז [כל הפרשיות] בסדרן, אין הכי נמי פאר אידן האָט משה רבינו טאָקע געזאָגט נאָכן חטא העגל, נאָר דער בורא כל עולמים האָט אים [משה] געזאָגט אין די מ' יום ווען ער איז געווען אויבן איידער מ'האָט געמאַכט דאָס עגל [די פרשת] ויקחו לי תרוֹמָה, [נחא] כסדרן אזוי ווי ס'שטייט [בתורה]. און אין זוהר הקדוש שטייט אזוי אַרויס וכו', און די בעלי תוספות זאָגט אויך אזוי אַרויס בפירושו וכו', ממילא וואָס דאָרף איך עפעס זאָגן אין מוקדם ומאוחר בתורה וכו'. וז"ל רבינו שם בהתירושים: די רש"י וואָס רש"י זאָגט אין מוקדם ומאוחר בתורה, לפי זה איז דברים ברורים. [שהרי] די בעלי תוספות אליין זאָגט, כאַטשיג ער האָט געהאַט די שיטה אז ויקחו לי תרוֹמָה האָט מען געזאָגט אין די מ' יום, זאָגט די בעלי תוספות פארוואָס אין די גאנצע תורה אין יעדע פרשה, ס'איז נישט אַ פרשה וואָס זאָגט נישט זיין [נוכר שמו של] משה רבינו וכו', און פונקט אין וואָתה תצנח נישט, זאָגט ער, ווייל קללת חכם אפילו על תנאי [היא באה], ווייל ער האָט געזאָגט מחני נאָ מספרך אַשֶׁר קָתַבְתָּ, איז עס מקיים געוואָרן [במה שלא נזכר בפרשת תצנח], 'עפעס' מוז עס מקיים ווערן, כאַטשיג ער האָט געמיינט לטובת ישראל און אַלדינגס, איבערדעם אין וואָתה תצנח שטייט ער נישט, אזוי זאָגט די בעלי התוספות. און דעם שטייט אַרויס אין זוהר הקדוש אויך [אין] פרשת פינחס (דף רמז), ער זאָגט מ'זאָל זיך היטן פון קללות לאַ עלינו, [ווייל] אפילו משה רבינו ווייל ער האָט אַ זאָג געגעבן דעם וואָרט מחני נאָ מספרך אַשֶׁר קָתַבְתָּ, ווייל ער האָט דאָס אַ זאָג געגעבן, האָט עס געמוזט מקיים ווערן אין איין פרשה, אזוי זאָגט דער זוהר הקדוש.

לפי זה ווען איך זאָל נישט זאָגן אין מוקדם ומאוחר בתורה, קען דאָך דעם נישט זיין. וואָרן דער מחני נאָ מספרך איז דאָך שוין געווען נאכן חטא העגל, און אז איך וועל זאָגן אז די 'גאנצע' ציווי מלאכת המשכן איז געווען פארן חטא העגל, איז דאָך דער וואָתה תצנח אויך געווען פארן חטא העגל, נו קען דאָך נישט אז דורך דעם מחני נאָ מספרך איז ער אויסגעמעקט געוואָרן אין תצוה, מ'האט דאָך נאָכנישט געהאַט געזאָגט וואָתה תצנח, ס'קען דאָך נישט זיין. אלא מאי מוז דאָך זיין אז דער וואָתה תצנח איז געווען דערנאָך, זעט אויס דאָס איז זיכער, [אז כן] האָלט דאָך טאָקע דער זוהר הקדוש [אלליין אויך אזוי], כאַטשיג ער זאָגט ויקחו לי תרוֹמָה איז געווען פריער, אָבער וואָתה תצנח איז געווען דערנאָך. און די בעלי התוספות מוז אויך זאָגן אזוי האַלטן. קומט דאָך אויס, מוז דאָך יעדער אַנקומען צו איין מוקדם ומאוחר בתורה, [ממילא] איז קיין שום קשיא נישט אויף רש"י. קאָן זיין רש"י האָט געלערנט, ער האָט נאָכנישט געהאַט דעם זוהר, אז איך זע דער וואָתה תצנח איז געווען פריער, מסתמא איז די 'גאנצע זאָך' געווען פריער [נאך פרשת תרומה]. - אָבער אפילו איך וועל זאָגן אז ניין, [אלא] שרש"י סוכר כהוזהר גם כהא דפרשת תרומה נאמרה קודם העגל], איז אויך נישט קיין קשיא, [שהרי] רש"י זאָגט דאָך נישט "כל" מלאכת המשכן איז געווען פריער, א' טייל' פון מלאכת המשכן [אם היה הציווי לאחר העגל] איז אויך שוין גענוג [לומר דאין מוקדם ומאוחר בתורה] אין מלאכת המשכן. והראיה, [דהציווי מלאכת המשכן שבפרשת] ראָה קראתי בשם בצלאל בן אוּרִי (תשא לא, ב) דאָס איז דאָך שוין געווען נאך תצוה, דאָס איז שוין אין כי תשא וכו', און אין וואָתה תצנח אליין איז דאָך דאָ אַ גרויס חלק נאָך פון די כלי המשכן, פון חושן ואפוד, פון די בגדים [ומדבּח הקטורת], דאָס קער נאָך אַלט צום מלאכת המשכן. רש"י זאָגט, 'אין' מלאכת המשכן אַמאָל [=כל אופן] זעט מען איז געווען אַמאָל אַ גרויס חלק [שהציווי היה לאחר העגל], רש"י זאָגט נישט "כל" מלאכת המשכן, [וממילא על אותו חלק] מוז איך אַנקומען צו איין מוקדם ומאוחר בתורה. איז רש"י זייער גערעכט 'לכל הדיעות', איז נישט קשה גאָרנישט. - [נעין בדברי יואל תשא (עמוד רפז קושיא ח, ועמוד רצז ד"ה ועתה נבוא לבאר, וד"ה אה)].

קב

ונמצא כי היה ב' אופני ציוויים למלאכת המשכן, אחת קודם חטא העגל ואחת לאחר חטא העגל

[ולפי זה נימא השתא, כי בפרשת תְּרוּמָה] **פֶּאֶרֶץ חֹטֵא הֶעֱגַל הָאֵט מֵעַן נֶאֱךָ גַּעֲזִיִּסֵן מֵאֵכָן אַ מִשְׁכָּן אוֹיף אֵן אַנדערע בחינה,** [כי אָז נצטוה לבנות גם כל המשכן באופן שיהא נושא את נושאיו].

און נֶאֱכֵן חֹטֵא הֶעֱגַל איז עס שוין אויף אַזאַ בחינה געווען, [באופן וואָס] **ס'איז שוין עתיד ליחרב, ס'איז שוין גאַרנישט 'דעס'.**^מ [וראה עוד להלן באות קלא].

קג

והציווי שקודם חטא העגל נאמרה באופן שיהיה כל המשכן פורח באויר ונושא את עצמו, ועל כן נאמרו כל הכלים תחלה ואחר כך המשכן, אבל בהציווי שאחר חטא העגל נאמרה המשכן תחלה ואחר כך הכלים

פֶּאֶרֶץ חֹטֵא הֶעֱגַל איז געווען [כל המשכן ראוי להיות בבחינת] **מִשְׁכָּן פֹּרֵחַ בְּאָוִיר, הָאֵט מֵעַן אים געמעגט הייסן מֵאֵכָן קוֹדֵם די פִּלִּים** [תחילה ואח"כ המשכן, ווייל] **'אַלעס' איז געווען פֹּרֵחַ בְּאָוִיר, אַלע פִּלִּים, הָאֵט מֵעַן נישט מוֹרָא גַּעֲזֵאט פֶּאָר גַּאָרנישט,** [וואדרכה אין כבודם בכך להכין להם מקום מתחילה, ולכן בפרשת תְּרוּמָה אמר לו הקב"ה כל הכלים תחלה, ואח"כ היריעות והקשרים].

[ולכן] **ער איז גערעכט געווען** [משה רבינו, במה שרצה שבצאל יעשה הכלים תחלה, וכדלקמן (אות צג)].

[אמנם] **נֶאֱכֵן חֹטֵא הֶעֱגַל** [בפרשת תשא ופרשת ויקהל] **הָאֵט שוין דער בורא כל עולמים געזאָגט אַנדערש** [לעשות המשכן תחלה].

נֶאֱכֵן חֹטֵא הֶעֱגַל הָאֵט דער בורא כל עולמים געזאָגט אַז ס'וועט אַמאָל אַזוי זיין [לעתיד לבוא שכל הכלים יהיו בבחינת נושא את עצמו. אבל כעת צריכים לעשות המשכן תחילה, כמו שעשה בצלאל].

קד

והציווי דפרשת תְּרוּמָה אף שלא נתקיימה לבסוף, אבל בכח זה יזכו לעתיד לחזור למדרגה זו להיות כל המשכן נושא את עצמו, וכדברי האור החיים הק' בפרשת ויחי דכל מעלה שהיו ראויין לה מתחלה עתיד לחזור להם לעתיד לבא, משום כך כללא דמעלין בקודש ולא מורדין

[ונאצי שפיר מה שבפרשת תְּרוּמָה נאמר הכלים תחילה אף שלבסוף לא נתקיימה כן, כי על ידי ציווי דפרשת תְּרוּמָה שמצינו שהמשכן היה ראוי להיות כן בתחלה, ע"ז יוכלו לחזור לעתיד למדרגה ההוא].

[ווי] **ס'שטייט, דער אור החיים הקדוש זאָגט אין פרשת ויחי**^מ, [במה שאמר יעקב] **(שם, ג) וְאֵת רֶאָוֶבֶן בְּכֹרִי אֶתָּה (וגו') פָּחַז כְּמִים אֶל תּוֹתָךְ, וְאַחֲרֵי הַבְּרִכּוֹת כְּתִיב] (שם, כח) אִישׁ אֲשֶׁר כָּבַרְכָתוֹ [בְּרַךְ אֹתָם, שִׁבִּיר אֶת כּוֹלָם, וְקִשָּׁה לִגְבִּי רֶאָוֶבֶן] וְוָאָס הָאֵט עַר אִים גַּעֲבַעַנְטִשְׁט ? עַר הָאֵט דָּאָךְ אִים גַּעֲזֵאָגט אַז נִיין [אַל תּוֹתָךְ, שְׁנִיטְלָה מִמֶּנּוּ הַבְּכּוֹרָה וְהַגְדּוּלָה].**

^מ פירוש די זעלבע.

^מ באור החיים הק' (ויחי מט, כח): וְזֹאת אֲשֶׁר דָּבָר לָהֶם אֲבִיהֶם וַיִּכְרֹךְ אוֹתָם. והגם שראינו שלא בירך ראובן, ולא שמעון ולא לוי, יגיד הכתוב כי דבורו הקשה להם היא ברכתם, והוא אומרו אֲשֶׁר דָּבָר וגו' וַיִּכְרֹךְ וגו'. ומה שאמר לראובן דברי קנטור, שם צוה את הברכה, על דרך אומרים ז"ל (עי' ספרי בהעלותך פסקא לר, ושער הגלגלים פכ"ג ופמ"ה) עתידה עבודה שתחזור לבכורות, וכפי זה כיון שקבע לו שם הבכורה. עתיד הוא לעמוד לשרת לעתיד לבא. ו תמצא שהצדיקים צופים ומביטים על העתיד, ולטעם זה השתדל יעקב לקנות הבכורה מעשו, לבל יהיה לו חלק בעבודה לעתיד לבא. והגם שנחנה העבודה ללוים, שקולים הם ויבואו שניהם לעבוד עבודת הקודש, כי מעלין בקודש ולא מורדין. וגם שמעון ולוי ברכו, במה שאמר אֲרוּר אַפֶּס זו היא ברכתם, שקלל לתגבורת המקלל ומריע, גם מה שחלקם והפיצם הוא להשגת תכלית האושר גם כן.

זאָגט ער [באור החיים הק'], ווייל דעס אז ער האָט געזאָגט **רְאוּבֵן בְּכָרִי אִתָּהּ**, איז 'שוין' אַ **בְּרָכָה**. וואָרן דער **כָּלֵל** איז **מַעְלִין בְּקוּדָשׁ וְלֹא מוֹרִידִין**, [וממילא] אז ער האָט 'אַמאַל' [געהאט] באַקומען די קדוּשָׁה פֿון **בְּכוֹר**, וועט דאָס מוזן צוריקקומען, [ולכן] לעתיד וועט [דאָס] צוריקקומען.

די **לְוִיִּם** וועלן אויך בלייבן [לשרת בעבודה לעתיד] אָבער די **בְּכוֹרִים** וועלן צוריקקומען [להיותם גם הם כשרים לעבודה, ווייל] דאָס קער צו די בחינה פֿון **מַעְלִין בְּקוּדָשׁ וְלֹא מוֹרִידִין**, [אז] ס'מוז אַמאַל צוריק קומען [כל מעלה שהיו ראויין לה מתחילה].
[עד כאן דברי האור החיים הקדוש].

קה

[והכי נמי במדרגת המשכן], אז דער בורא **כל עולמים האָט אַזוי געזאָגט** [בפרשת 'תרומה', לעשות הכלים תחילה, יען כי היה ראוי כל המשכן להיות בבחינת נושא את עצמו, ממילא עי'ז] וועט עס אַמאַל האָבן 'די' קדוּשָׁה, שפּעטער [לעתיד לבא] ווען ס'וועט פֿאַרראַכטן ווערן דער גאַנצער חטָא הֶעגֶל.

[ורק לעת עתה קודם התיקון השלם, איז] נאָכ'ן חטָא הֶעגֶל איז שוין נישטאָ די קדוּשָׁה, מוז שוין אַזוי זיין [לעשות המשכן תחלה ואח"כ כלים, כי אין כל המשכן בבחי' נושא את עצמו].

קיח

ישוב הקושיות בפרשת שקלים

הקדמה לישוב קושיא ל וקושיא ג

באמת הפסוק עֲבַדְתָּ הַקֹּדֶשׁ עֲלֵיהֶם בְּחֵן וְשָׂאוּ, קאי על כל הכלים של מִשָּׁא בְּנֵי קֹהֵל. ולכן נראה דמה שאמרו רק בהארון נושא את נושאו, זה קאי על כל הדורות. אבל בדור המדבר עצמו היו כל הכלים נושאים את עצמן, על ידי קדושת בני קהל

איבערדעם קען זיין [בשנוספי עוד, כי החילוק שבין הארון ושאר הכלים הוא רק לדורות, ולכן נזכר בדברי חז"ל רק בהארון שהיה נושא את נושאו. אבל מכל מקום בדור המדבר עצמו, היו גם שאר הכלים של מִשָּׁא בְּנֵי קֹהֵל, בבחינת נושא אות נושאיו].

[דהנה] ביי די פֿילִים [כולם] שטייט וְלִבְנֵי קֹהֵל לֹא נָתַן כִּי עֲבַדְתָּ הַקֹּדֶשׁ 'עֲלֵיהֶם' [בפֿתָּח וְשָׂאוּ], די בְּנֵי קֹהֵל אַלְיִין זענען געווען ביי דעם [מדריגה, שיכלו להמשיך באותו דור בחינת קדושה הגדולה בכל הכלים, שיהיו במדרגת נושא את נושאו. ווען] זיי האָבן געטראָגן די פֿילִים.
[ולכן] די פֿילִים [של מִשָּׁא בְּנֵי קֹהֵל] האָבן געהאַט אַ העכערע קדוּשָׁה [ווי דער 'מִשְׁכָּן', שהוא במִשָּׁא בְּנֵי גֵרֶשׁוֹן וּמֵרָרִי].

אַזוי ווי דער רמב"ן זאָגט^ט [שאינן הכלים בכלל 'המִשְׁכָּן', רק היריעות והקרשים והאדנים].

^ט כמבואר בגמרא מנחות (טז), וכמו שמזכיר רבינו להלן בהמשך הדרוש [השיח לחלק ג' של הקונטרס]. וכן הוא בגמרא עוד בכ"מ.

^{טז} עיין ברמב"ן ריש פקודי (לה, כא): אמר המִשְׁכָּן מִשְׁכָּן הָעֵדֻת, בעבור כי יִרְעֵת שֶׁשׁ מִשְׁכָּן הֵם שִׁיקְרָאוּ מִשְׁכָּן, בַּמִּצְוָה (תרומה כו א) ובמעשה (ויקהל לו ח). אבל מִשְׁכָּן הָעֵדֻת כולל הבית בכללו, שהוא המשכן הנעשה ללוחות העדות. וועל דעת רבים (הרבה מפרשים) אֵלֶּה פְּקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן יַחְזוּר אל הנזכרים למעלה, יאמר כי המשכן וכליו שהוא הבית והחצר וכל הנעשה להם, פְּקוּדֵי עֲבֹדַת הַלְוִיִּם שִׁפְקוּם מִשָּׁה בְּיַד אִתְּמָר. ואין כלי הקדש הארון והשולחן והמזבחות בכלל 'המשכן', כי הם ביד אלעזר. [ווע' שם שהוא עצמו מפרש הפסוק באופן אחר].

קיט

- [לפי זה] קען זיין.

די גמרא זאגט דאָן [דגם המנורה ושלחן של אש ירדו מן השמים] [וכהמשך דלהלן באות קכד]. -

קכ

[קושיא כט]

לכאורה למה נתקשה משה במטבע מחצית השקל, עד שהראהו הקב"ה מִמַּטְבֵּעַ שֶׁל אֵשׁ דִּיקָא

לְאָמִיר זען [להקדים עוד].

[דהנה דרשו' בפסוק] זֶה יִתְּנוּ, כִּמְיִן מִמַּטְבֵּעַ שֶׁל אֵשׁ הָאֵט דער בורא כל עולמים געוויזן

[למשה].

לכאורה וואָס הָאֵט ער דאָ געוויזן, דער אָמֶת ס'איז דאָן נישט צו פֿאַרשטיין [למה

נתקשה משה בזה], אַ מִמַּטְבֵּעַ [הָכִי קשה להבינו]?

[והלא] די מִמַּטְבֵּעַ [של כסף] איז דאָן אומגעגאַנגען דעמאָלטס [והיה עובר לסוחר], הָאֵט

ער דאָן געקאָנט דאָרט דאָס זען [במטבע פשוטה].

קכא

[וכן קשה למה הוצרך להראותו מטבע של אש דייקא, והלא] אַראָפּצונעמען אַ מָשֶׁל פון

פֿייער, פון אַ מִמַּטְבֵּעַ שֶׁל אֵשׁ [על של כסף], איז 'נאָך' שווערער.

נו וואָס הָאֵט ער [אים געוויזן שֶׁל אֵשׁ].

קכב

[וצריך ביאור פארוואָס] ער הָאֵט נישט פֿאַרשטאַנען.

און [פארוואָס דוקא במטבע של אש] 'אָזוי' הָאֵט ער [יא] פֿאַרשטאַנען.

קכג

[תירוץ הטורי זהב - על קושיא כט]

אמנם בדברי דוד מתיר זה, כי לא התקשה על עצם המטבע, רק על גודל הקדושה התלוי במטבע גשמי.

ולזה הראה לו שזה תלוי ומקושר בהמשכת קדושה גדולה של מטבע של אש מתחת כסא הכבוד

דער טורי זהב זאָגט, דער הייליגער טורי זהב זאָגט אין דברי דוד אויף די

תורה², אַז דער פֿשֶׁט איז אָזוי.

² בירושלמי שקלים (י.): דאמר רבי מאיר, כמין מטבע של אש הוציא הקב"ה מתחת כסא כבודו והראהו למשה ואמר לו זה יתנו, כזה יתנו. [וכן הוא ברש"י כי תשא (ל, יג)].

ועיין בארוכה יותר בבמדבר רבה (יג, ב) [ובתנחומא (תשא, י. נשא, יא) ובפסיקתא (פרשה טז): ג' דברים שמע משה מן הקב"ה והרתיע לאחוריו, כיון שאמר לו ונתנו איש כפר נפשו], אמר משה מי יוכל ליתן כופר נפשו, עור כעד עור וכל אשר לאיש יתן כעד נפשו (אויב ב, ד), ועדיין אינו מגיע, שנאמר (תהלים מט, ח-ט) אָח לא פֶּדָה יפְדָּה אֵישׁ לא יתן לאלקים כפרו ויקר פֶּדְיוֹן נפֶשָׁם. אמר לו הקב"ה איני מבקש לפי כחי, אלא לפי כחן, זה יתנו, אמר רבי מאיר נטל הקב"ה כמין מטבע של אש מתחת כסא הכבוד והראה לו למשה זה יתנו, כזה יתנו.

והלשון שנתקשה משה [על השקלים] שמזכיר רבינו בכ"מ, וכן הוא בכמה ספרים, לא נמצא בגמרא ומדרשים [ועיין להלן מהדברי דוד שכתב לכאור למה באמת לא כתבו לשון זה בשקלים כמו בשאר דברים]. אבל כן נמצא בזהר הק' (תרומה קנ: ברע"ט): דָּהָא קָא מְטוּ שְׁעָתָא לְתַקְנָא בֵּיה מַאֲנִי מִלְכָּא, לְאַנְהָרָא לְאַתְחָנָא קַמִּיה, דְּאִינוּן מִשְׁכָּנָא, מְנַרְתָּא, פְּתוּרָא, מְדַבְחָא, כִּיּוּר וְכֵנו, אַרְוֹן וְכַפּוּרֶת וְכוּרִיבִים, וְכֵלָא בְּשֶׁקֶל, וּבְגִינ דָּא מִנִּי לְיִשְׂרָאֵל זֶה יִתְּנוּ. קָם תְּנָא חֲדָא וְאָמַר, רַעֲיָא מְהִימְנָא וְדָאִי הָכִי הוּא, וְלָךְ מִנִּי לְמַעַבְד כְּלָהוּ, הָדָא הוּא דְכָתִיב וְעָשִׂיתָ מְנוּרָה, וְעָשִׂיתָ שֶׁלֶחַן, וְהָכִי בְכֵלָא, וְרָאָה וְעָשָׂה, וּמִכָּלָּא לָא אֶתְקַשִּׁי לָךְ לְמַעַבְד, אֱלָא תֵּלַת מִלִּין דְּרִשְׁמִינ בְּאַתְוִין דְּשִׁמְךָ, מְנוּרָה, שֶׁקָלִים, ה' חֲדָשׁ.

ועיין עוד בתוספות מסכת מנחות (כט. ד"ה שלשה) ומסכת חולין (מב. ד"ה זאת).

³ בדברי דוד על פירש"י על התורה (תשא ל, יג): זה יתנו. [פירש"י] הראה לו כמין מטבע של אש. הרא"ם וגור אריה האריכו בענין למה לא חשבו בגמרא ובמדרשים מטבע זו [בין הדברים שנתקשה משה], כמו שחשבו מנורה וחוודש ושרצים דכתיב בהו "זה". ○ ולענ"ד נראה, דשם לא מנו אלא דברים שנתקשה משה להבינם, כי יש הרבה פרטיים בהם, על כן הוכרח הקב"ה להראותם באצבע. אבל כאן לא היה קושי במטבע של מחצית השקל,

משה רבינו האָט געפרעגט, ער האָט נישט פאַרשטאַנען קודם, וויאַזוי מ'קאָן דורך אַ מַטְבֵּעַ גִּשְׁמִיית, קומען צו אַזאַ קדוּשָׁה. האָט אים דער בורא כל עולמים געוויזן אַ מַטְבֵּעַ שֶׁל אֵשׁ, זאָלסטו וויסן דעם האָט אין זיך אַ כַּח דער מַחְצִית הַשֶּׁקֶל, כְּזֶה יִתְּנוּ, אַז ס'באַקומט דעם זעלבן כַּח ווי די מַטְבֵּעַ שֶׁל אֵשׁ, [ובנתינת המטבע של כסף] מיט דעם וועלן זיי מִמָּשִׁיף זיין די קדוּשָׁה פון אויבן, שלמעלה, פון די מַטְבֵּעַ שֶׁל אֵשׁ. [ווייל] ס'איז זֶה לַעֲמֶת זֶה, דער מַחְצִית הַשֶּׁקֶל איז קעגן דער מַטְבֵּעַ שֶׁל אֵשׁ. ממילא וועט עס האָבן אַזאַ כַּח ווי אַ מַטְבֵּעַ שֶׁל אֵשׁ, נישט ווי אַ מַטְבֵּעַ גִּשְׁמִיית. [וממילא] איז נישט קיין קִשְׁיָא אַז מיט דעם קאָן מען דערגרייכן אַזעלעכע גרויסע זאַכן, דורכן מַחְצִית הַשֶּׁקֶל. אַזוי זאָגט דער טורי זהב.

קכד

[המשך ההקדמה לישוב קושיא ל וקושיא ג]

ולפי דרכו נראה לפרש, דלכן ירדו ארון ושלחן ומנורה של אש מן השמים, כדי שיוכלו להמשיך בזה קדושה גדולה, עד שיהיו במדרגת נושאין את עצמן

לפי זה [כמו כן יש לבאר, וואָס] די גמרא זאָגט [אז] דער אָרֹן שֶׁלָּחַן וּמְנוֹרָה, איז אַראָפּגעקומען שֶׁל אֵשׁ.

[ולכאורה גם בזה קשה דלכאורה היה זה] בְּחֻנָּם, [דהלא] ער האָט אַזוי אויך גיווען געקאָנט פאַרשטיין דעם שֶׁלָּחַן מיט די מְנוֹרָה.

[אמנם לדרך הדברי דוד נוחא, כי] ס'איז אַראָפּגעקומען שֶׁל אֵשׁ [דוקא, כדי] ער זאָל מִמָּשִׁיף [זיין] די קדוּשָׁה [שלמעלה].

קכה

נאָר אף על פי כן, דאָס דור איז נישט רִאָוי געווען [שיוכלו להמשיך קדושה הגבוה על כל המשכן].

אַבער די בְּנֵי קָהֵת, קאָן זיין, זיי האָבן עס יאָ מִמָּשִׁיף געווען [בהכלים שהוא במשא שלהם].

קכו

וזה שנרמז בפסוק כי עֲבֹדַת הַקֹּדֶשׁ 'עֲלֵיהֶם', שעליהם להמשיך קדושה כזו, ועל ידי זה יתקיים גם 'הַקֹּדֶשׁ' בְּכֶתֶף יִשָּׂאוּ, דהיינו שישאו את השכינה כביכול, וכמבואר בפסיקתא. ולכן לא ניתן עגלות לבני קהת, רק היו הכים נושאים את נושאיהם

איבערדעם זאָגט ער כִּי עֲבֹדַת הַקֹּדֶשׁ 'עֲלֵיהֶם', אויף זיי איז די בחינת הַקֹּדֶשׁ, [שעליהם להמשיך קדושה כזו, וממילא הַקֹּדֶשׁ] בְּכֶתֶף יִשָּׂאוּ, טראָגן זיי די שְׂכִינָה הַקֹּדֶשׁ [כמבואר בפסיקתא], [ולכן] ברויכן זיי קיין עֲגָלוֹת נישט.

אַזוי ווי דעם אָרֹן טאָר מען קיינמאָל נישט פירן אויף קיין עֲגָלוֹת⁷ [אף לאחר שנכנסו לארץ. וכמו כן היה בדור המדבר גם בשלחן ומנורה ושאר משא בני קהת, שעל כל פנים שם במדבר לא הוצרכו עגלות לזה, וכמבואר בפרשת נשא].

ומה שהראה לו השי"ת כאן, נראה דרמז לו דקדושה גדולה יהיה במטבע שיתנו, דהיא עצמה המטבע של אש שבאה מתחת פסא הקבוד. ועל זה אמר זה יתנו, כלומר דבר זה עצמו. ויוסיפו קדושה למעלה על ידי נתינת מטבע של כסף.

קבו

אבל 'לדורות' נשאר קדושה זו רק אצל הארון בלב, ולכן לא מצינו איסור הולכה בעגלות לדורות, רק בהארון בלבד, וכמו שמצינו שנענשו בימי דוד כשנשארו הארון בַּעֲגָלָה

נָאָר אוֹיף די פֿילם שטייט נישט [איסור הולכה בעגלות 'לדורות'].

[אף כי] לכאורה [לפי משמעות הפסוק] עֲבַדְתָּ הַקֹּדֶשׁ [עֲלֵיהֶם] העט מען דאָך געדאַרפֿט אַלע פֿילם נישט טאָרן פֿירן²² [בַּעֲגָלוֹת, שהרי כולם הם ממשא בני 'קֹהֵת'. אמנם בדברי חז"ל מצינו] ס'שטייט נָאָר די אַזְהָרָה אויפֿן 'אַרֹן'.

[וכמו שמצינו בגמרא²³ כי] דוד המלך האָט געזינדיגט [שטעה בדבר] וועגן דעם אַרֹן [שנשאוהו בעגלה, ונענש שם עוֹזָא עבור זה]²⁴.

און ס'שטייט נישט, וועגן שְׁלֶחַן און די מְנוּחָה שטייט נישט, דאָס ווערט נישט געברענגט [בדברי חז"ל].

ווייל דאָס איז געווען [בשאר הכלים 'רק לפי שעה' במדבר, אצל משא בני קֹהֵת, אבל לא נמשכה האיסור בשאר הכלים לדורות].

²² ועיין במנחת חינוך (מצוה שעט) שמתקשה בזה ונשאר בצ"ע, וז"ל שם: ואני איני מבין, כיון דילפינן מפסוק כי עֲבַדְתָּ הַקֹּדֶשׁ עֲלֵהֶם בַּקֶּתָּ יִשְׂאוּ הנאמר בכני קֹהֵת, ועבודת בני קֹהֵת מבואר בפרשת במדבר דהמנורה והשלחן והמזבח הזהב הכל היה עבודת בני קֹהֵת, והיו צריכים לשאת, ולא היו מוליכין בעגלות, כדכתיב וְלִבְנֵי קֹהֵת לֹא יָקֻמוּ, אם כן מאי שנא דנקטו ארון, הוא הדין שלחן ומנורה וכו', הכלל כל שהוא מעבודת בני קֹהֵת היה מצות עשה לישא בידים ולא על העגלות, וצ"ע. ואפשר מדברי קבלה הוא, וצריך עיון כי לפי המבואר בתורה כל עבודת בני קֹהֵת היו נושאים בידים ולא על עגלות, וצ"ע. [אמנם לפי דברי רבינו בכאן מיושב קושיותו, כי משמעות הפסוק מיידי בדור המדבר עצמו, ואז באמת נהג איסור זה בכל הכלים של משא בני קֹהֵת, רק שלדורות נהג איסור זה רק לענין הארון, שכן נמסר בקבלה [וכלשון המדרש דלהלן הכל מפי משה ומשה מפי הגבורה], או דיליף לה מלשון כי עבודת "הקודש" עליהם. והענין כי היה הכל תלוי לפי מדרגת וקדושת הנושאים, שהם הבני קֹהֵת].

²³ בגמרא סוטה (לה:.) ויְהִי בַעֲלוֹת הַכֹּהֲנִים נִשְׂאִי אֶרֶן בְּרִית ה' מִתּוֹךְ הַיָּרְדֵּן, נִתְקַן כְּפֹת וְגָלִי הַכֹּהֲנִים אֶל הַיָּרְדֵּן, ויִשְׁבּוּ מִי הַיָּרְדֵּן לְמִקְוָם (יהושע ד, יח) וכו'. נִשְׂאִי אֶרֶן אֵת נוֹשְׂאֵי וְעֵבֶר, שנאמר (שם, יא) ויְהִי כְּאִשֶּׁר תָּם כָּל הָעָם לַעֲבוֹר, ויעבר אֶרֶן ה' הַכֹּהֲנִים לְפָנֵי הָעָם. ועל דבר זה נענש עוזא, שנאמר (דברי הימים א' יג, ט) וַיִּבְאוּ עַד גֵּרֶן פִּידֵן וַיִּשְׁלַח עֲזָא אֶת יָדוֹ לֶאֱחֹז אֶת הָאֶרֶן, אמר לו הקב"ה, עוֹזָא, נוֹשְׂאֵי נִשְׂאִי, עצמו לא כל שכן. ויַחַד אֶף ה' בַּעֲזָה וַיִּכְהוּ שָׁם עַל הַשֵּׁל (שמואל ב' יז, ז) וכו', על עסקי שְׁלֹו [פירש"י שגה, ששג לאחוז בן] וכו'. ויָמַת שָׁם עִם אֶרֶן הָאֱלֹקִים (שם), אמר רבי יוחנן עוֹזָא בא לעולם הבא, שנאמר עִם אֶרֶן הָאֱלֹקִים, מה ארון לעולם קיים [שהרי נגנו כדאמר ביומא (נב) שגנו יאשיהו], אף עוזא בא לעוה"ב וכו'. ועל דבר זה נענש דוד [נשמת עוזא על ידו], מפני שקרא לדברי תורה זמירות, שנאמר (תהלים קט, נד) זְמִירוֹת הָיוּ לִי חֲזָקָה בְּבֵית מִגְדָּוִי [כשהייתי בורח מפני אויבי ואגור מפניהם, הייתי משתעשע בחזקתך, והיו לי זמירות לשעשענין], אמר לו הקב"ה, דברי תורה שכתוב בהן (משלי כג, ה) הַתְּעִיף עֵינֶיךָ בּוֹ וְאֵינְךָ נִלְשׁוֹן כְּפוֹל, וְכַפֶּלֶת (תרומה כו, ט) מתרגמין וְתִיעוּף. שאם תכפיל עיניך לסתום עין, בהסח הדעת מהסתכל בהן, מיד וְאֵינְךָ, אתה קורא אותן זמירות, הריני מכשילך בדבר שאפילו תינוקות של בית רבן יודעין אותן, דכתיב (נשא ז, ט) וְלִבְנֵי קֹהֵת לֹא יָנֻחַ כִּי עֲבַדְתָּ הַקֹּדֶשׁ וגו' ולא נתן משה עגלות לבני קֹהֵת, לפי שיש עליהם לשאת בכתף, כי לא היו ממונים אלא על דבר קדושה, הארון והשלחן והמנורה ומזבח הזהב], ואיהו אתיה בעגלתא.

ובספרי נשא (פסקא מו:) וְלִבְנֵי קֹהֵת לֹא יָנֻחַ וגו'. רבי נתן ואמר מכאן נתעלם מעיני דוד שלא נשא לויים את הארון אלא בעגלה, שנאמר (ש"ב יז, יא-יב) וַיִּרְכְּבוּ אֶת אֶרֶן הָאֱלֹקִים אֶל עֲגָלָה חֲדָשָׁה, ויָחַד אֶף ה' בַּעֲזָה וַיִּכְהוּ שָׁם עַל הַשֵּׁל, ויַחַד לָדוֹד עַל אִשֶּׁר פָּרַץ ה' פָּרַץ בַּעֲזָה. אמר לו אחיתופל לדוד, [וכן] לא היה לך ללמוד ממשא רבך שלא נשא הלויים הארון אלא בכתף, שנאמר וְלִבְנֵי קֹהֵת לֹא יָנֻחַ כִּי עֲבַדְתָּ הַקֹּדֶשׁ עֲלֵהֶם בַּקֶּתָּ יִשְׂאוּ. הרי דוד משלחו ומעלו בכתף, שנאמר (דברי הימים א' טו, יא-טו) וַיִּקְרָא דָוִיד לְצִדְקוֹ וְלֵאבֶהֱרָה הַכֹּהֲנִים וְלִלְוִיִּם וגו', ויאמר לָהֶם אַתֶּם רָאִשֵׁי הָאֲבוֹת לַלְוִיִּם הַתְּקַדְשׁוּ אִתְּם וְאַחֲכֶם וְהַעֲלִיתֶם אֶת אֶרֶן ה' אֱלֹקֵי יִשְׂרָאֵל [וגו'], כִּי לְמַבְרָאשׁוֹנָה לֹא אַתֶּם פָּרַץ ה' אֱלֹהֵינוּ כֵּנִי [כי לא דרשנוהו כמשפט], וַיִּתְּקֶדְשׁוּ הַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם לְהַעֲלוֹת אֶת אֶרֶן ה' אֱלֹקֵי יִשְׂרָאֵל, [וישאו בני הלוויים את ארון האֱלֹקִים] כְּאִשֶּׁר צִוָּה מֶלֶךְ ה' בְּכַתְּבָהּ בְּמִטּוֹת עֲלֵיהֶם. והיכן צוהו, וְלִבְנֵי קֹהֵת לֹא יָנֻחַ. הא לא חידשו לויים כלום, אלא הכל מפי משה, ומשה מפי הגבורה. [וכן מוא בכמדבר רבה (יב, ב)].

ועיין עוד בזה בכמדבר רבה (ד, כ), ותנחומא פינחס (סימן ח), ותנא דבי אליהו (פרק לא).

²⁴ וז"ל הרמב"ם בזה (כלי המקדש ב, א): בעת שמוליכין את הארון ממקום למקום, אין מוליכין אותו לא על הבהמה ולא על העגלות, אלא מצוה לנוטלו על הכתף. ולפי ששכח דוד ונשא על העגלה נפרץ פרץ בעוזה. אלא מצוה לנשאו על הכתף, שנאמר כִּי עֲבַדְתָּ הַקֹּדֶשׁ עֲלֵהֶם בַּקֶּתָּ יִשְׂאוּ. [והוא מכלל מנין תרי"ג מצות, ועיין בזה בספר החינוך מצוה שע"ט].

קכח

נאָר זיי האָבן דאָס דעם כַּח געהאַט [הבני קהת], האָבן זיי דאָס געקענט [להמשיך קדושה גדולה כזו גם על שאר הכלים].

קכט

ישוב קושיא ל

ובזה יובן קושיית הגמרא אלא מעתה במשכן הכי נמי, ומה שפירש"י דהוא לשון בתמיה. כי אי אפשר לומר שירדה גם משכן של אש מן השמים, שהרי מצינו בפרשת נשא כי היריעות וקרשים ואדנים שבמשא בני גרשון ומררי נשאום 'על העגלות', ולא היו במדרית נושאים את נושאהם

איז אַזוי, היצט איז רעכט.

דעס וואָס די גמרא זאָגט אַז ס'איז אַראָפּגעקומען [שָׁל] אֵש ביי מנורה ושלחן מן הַשָּׁמַיִם, [אויף דעם] פרעגט די גמרא, אָבער ס'שטייט דאָך בייים מִשְׁכָּן [אויך קמִשְׁפָּטוֹ אֲשֶׁר הָרִאיתָ בָּהֶר], העט דאָך דאָס מִשְׁכָּן [היריעות וקרשים והאדנים] אויך אַזוי געדאַרפט צו זיין. און ווען דאָס מִשְׁכָּן העט אויך געווען אַזוי שָׁל אֵש, העט מען דאָך גיווען געקאַנט טראָגן דאָס מִשְׁכָּן אויכעט מיט די הענט, העט מען נישט גיווען געדאַרפט [בכלל] קיין עֲגֻלוֹת צום מִשְׁכָּן, העט דאָך דאָס מִשְׁכָּן אויך גיווען פֹּרֵחַ בְּאֵוִיר געווען, ווען ס'קומט אַראָפּ שָׁל אֵש און מ'איז עס מִמֶּשֶׁיךְ מיט דער בְּחִינָה [להיות נושא את נושאיו].

און איך זעה דאָך אָבער אַז ניין [שהרי מבואר בפסוקי פרשת נשא, כי מִשָּׂא בְּנֵי גֵרְשׁוֹן וּמִרְרֵי נִשְׂאוּם עַל הָעֲגֻלוֹת, וכמו שצוה הקב"ה למשה קח מאתם וְהָיוּ לְעֵבֶד אֶת עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד].

קל

דאָס זאָגט רש"י בַּתְּמִיָּה, [שהרי] איך זע דאָך [בפסוק] אַז ניין, [שהרי] ס'איז נישט אַזוי געווען לְמַעֲשָׂה, נאָר דעס האָט מען געטראָגן [בעגלות]. דאָס איז די בַּתְּמִיָּה.

קלא

ישוב קושיא ג

אמנם קודם חטא העגל היה הציווי שיהיה גם כל המשכן בבחינת נושא את נושאיו. וכמו כן יהיה לעתיד לבא בבנין השלישי אָבער אף על פי כן .. אָבער דעמאַלטס [בפרשת תְּרוּמָה] ווען השם יתברך האָט עס געזאָגט 'פֹּאֲרֵן' חטא העגל, [נאמר לו לבנות המשכן באופן שגם כל המשכן יהא במדרית נושא את נושאיו] (וכדלעיל באות קג).

און [כמו כן לעתיד לבא] ווען ס'וועט זיין דער עוֹלָם הַתְּקוּן, וועט טאַקע אַזוי זיין [שיהיה כל המקדש במדרגה זו], דעס וואָס דער מדרש זאָגט טאַקע [בהפסיקתא¹]. (ועיין עוד באות קלה).

קלב

ואתי שפיר מה שהביא המדרש ראייה מהפסוק שבמשא בני קהת, על ענין האדנים הנרמז בפסוק **כִּי תִשָּׂא אֶת רֹאשׁוֹ** שבהם נושאים את השכינה. כי קאי על לעתיד לבא שאז יהיה כל המקדש באותה בחינה של הארון ומשא בני קהת, ואף בחינת האדנים שהוא מכלל משא בני מררי

איבערדעם איז רעכט [דברי הפסיקתא, מה שדורש בלשון הפסוק] **כִּי תִשָּׂא אֶת רֹאשׁוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל**, [דקאי על מה שכביכול ישאו את השכינה, וייל] **כִּי תִשָּׂא** איז דאָך עס טייטש לעתיד [כי "שָׂא" לא נאמר אלא "תִּשָּׂא" בלשון עתיד, והכוונה] אַז ס'וועט אַמאַל זיין [בחינת נושא את עצמו] פון די אַדְנִים אַלִּיין.

די אַדנים אליין, [לויט] אזוי ווי דער בורא כל עולמים האָט געזאָגט [בפרשת תְּרוּמָה] מ'זאָל פריער מאַכן, דעמאָלטס [ביי] די אַדנים אליין וועט [אויך] זיין די שְׂכִינָה הַקְדוּשָׁה, און ס'וועט אליין זיין פֿורֶחַ בְּאֵיר, אזוי ווי ס'איז 'היצטערט' [אצל הארון] עבֶדֶת הַקֹּדֶשׁ עֲלֵהֶם [בַּכֶּתֶף יִשְׂאוּ].

היצט איז טאָקע נאָר דאָס [רק הארון, ובדור המדבר גם הכלים של משא בני קהת]. אָבער דעמאָלטס ווען דער בורא כל עולמים האָט דאָס געזאָגט [בפרשת תְּרוּמָה], און אויף לעתיד [שעל זה רומז הפסוק] כִּי "תִּשָּׂא", איז די זעלבע ביי די אַדנים אויך.

קלג

איבערדעם ברענגט דאָס דער מדרש אַ רֵאִיָּה פֿון דעם.

וואָרן אויפן עֲתִידוֹת וועט נישט זיין חילוק [בין הכלים שמכלל מִשָּׂא בְּנֵי קֹהֵת, להיריעות וקרשים והאדנים שמכלל מִשָּׂא בְּנֵי גֵרְשֹׁן וּמִמָּרְי].

קלד

ישוב קושיא ב

ומה שנרמז זאת בפרשת שקלים, ולא בפרשת הקמת המשכן והאדנים, לפי שכך זה שיהיה לעתיד אף בהאדנים, הוא בכח מצות מחצית השקל שיש בה הכח של מטבע של אש מתחת כסא הכבוד, ואם כן הוא כעין הבחינה של ארון והשלחן ומנורה של אש שירדו מן השמים, שע"ז היה בהם קדושה כזו בדור המדבר, ובהארון אף לדורות

און פאָרוואָס זאָגט ער עס גאָר ביי מחצית השקל.

ווייל ס'איז דאָך געווען [דערין דער כַּח פֿון] די מִטְבֵּעַ שֶׁל אֵשׁ, איבערדעם האָט ער געזאָגט [אז] די אַדנים וועלן [אויך] האָבן דעם כַּח, [ווייל] מיט די מִטְבֵּעַ שֶׁל אֵשׁ [של] החצאי שקלים שמהם נעשו הָאָדָנִים] איז מען דאָס מִמָּשִׁיף [שיוכל להיות כן לעתיד לבא].

פונקט אזוי ווי מיטן שְׁלֶחֶן [בדור המדבר] און מיטן אָרוֹן [גם לדורות, דעל ידי שירדו מהם "של אש" מן השמים וכלו בני קהת להמשיך עליהם הבחינה של נושא את נושאים], איז ביי די אַדנים אויך געווען די מִטְבֵּעַ שֶׁל אֵשׁ, און מ'האָט דאָס מִמָּשִׁיף געווען די זעלבע [בחינה, על לעתיד לבא].

איבערדעם זאָגט ער עס דאָ אָט, אזוי ווי ער זאָגט מיטן מחצית השקל [זכו להיות נושאים את השכינה כביכול עם המשכן], ווייל ס'איז די זעלבע זאָך [עם הענין מה שהארון היה נושא את נושאים].

קלה

ישוב קושיא ו (באופן ראשון)

ועל כן נאמר למשה, כי בפרשת שקלים אתה עומד וזוקף את ראשך, כי גם לעתיד יהיה משה רבינו הגואל האמות, ועל ידי הכח המטבע של אש שבמצות מחצית השקל, יוכל משה רבינו להמשיך או קדושה גדולה בכל הבית המקדש, שיהיה בכחו להיות פורח באויר ונושא את עצמו

אָבער אף על פי כן, אף על פי כן בעונינו הרבים דאָס דור [עדיין לא זכו אַז שיהיה נמשך בחינה זו שבכח המחצית השקל גם 'בהאדנים'], ביז ס'וועט קומען די צייט [לעתיד לבא, ווען] מִשֶּׁה רַבִּינוּ [ימשיך בחינה זו בגורל קדושתו גם בהאדנים].

[אבל על כל פנים נמצא דכח המשכת הקדושה של מחצית השקל] דאָס איז אַ נִצְחִיּוּת. [ולזה בפרשה זו] האָט ער געזאָגט פֿאַר מִשֶּׁה רַבִּינוּ [אַתָּה] עוֹמֵד וְזוֹקֵף אֶת רִאשְׁךָ.

[ווייל לעתיד] ווען ס'וועט זיין די גאולה שלימה, וועט דאָך אַרָפֿקומען ווייטער מִשֶּׁה רַבִּינוּ, [און] ער וועט פירן אידן^{עב}.

קלו

ואז יהא עוד בבחינה יותר גבוה ממה שהיה בשלחן ומנורה שירדה מן השמים, כי לא יהיה בבחינת תְּקִינָה בלבד, אלא שהמקדש עצמו יהיה מקדש של אש, ולכן יהא כל המקדש יורד בנוי ומשוכלל מן השמים, ובאש אתה עתיד לבנותה

וועט ער צוריקקומען.

און דעמאָלטס וועט טאַקע צוריק זיין דער עוֹלָם הַתְּקוּן, אַזוי ווי ווען ער האָט געזאָגט 'קודם' פֿאַר בְּצִלְאֵל' (צו מאַכן) דעם אָרֹן און דערנאָך (די פֿליס) ^{יג}. (שהרי) ס'וועט אַראָפּקומען מן הַשָּׁמַיִם, וועט אַראָפּקומען אַלעס. אויף וואָס פֿאַר אַ בְּחִינָה (ס'וועט אַראָפּקומען? דאָס) וועל מיר זען דעמאָלטס, ווייסט מען דאָך נישט (היינט).

אַבער על כל פנים אויף אַלענפֿאַלס, ס'וועט זיכער זיין פֿוֹרֵחַ בְּאֵוִיר. (שהרי) ס'וועט דאָך אַראָפּקומען (כל הבית המקדש) בְּנוֹי וּמִשְׁכָּלֵל מִלְמַעְלָה ^{יד}. אַז ס'קומט אַראָפּ פֿון אויבן, דאָס גאַנצע בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וועט אַראָפּקומען, נישט נאָר אַ דְּמִיּוֹן (בתבניתו אשר הָרָאָה בָּהֶר), נישט נאָר אַזוי ווי (שהיה אצל הארון ושלחן ומנורה רק 'תבנית' של אש, רק) ס'וועט טאַקע אַראָפּקומען 'אינגאַנצן' דאָס בֵּית הַמִּקְדָּשׁ (בפועל, אם כן בודאי יהיה אז כל הבית המקדש בבחינת חֵי נושא את עצמו).

קס

המשך ישוב הקושיות בפרשת שקלים

מיט דעם וועל מיר צוקומען צו די מדרשים דאָ אָט, וואָס מ'האָב מיר דאָ 'אַנגעהויבן' דאָ אָט, אין פֿרֶשֶׁת שְׁקָלִים.

קסא

ישוב קושיא א, וקושיא ד (באופן ראשון)

בכל "צדקה" יש בזה כח גדול, אבל יתירה מזה ענין מחצית השקל שיש בה כח של "מטבע של אש", שממשיכין בזה קדושה שלמעלה, וכמבואר בדברי דוד, ולכן נאמר בזה לשון כִּי תִשָּׂא אֶת 'רֹאשׁ', דקאי כביכול על הקב"ה, וכמבואר בפסיקתא היצט לאמיר'זשע זען [לבאר מה שדרשו בפסוק] כִּי תִשָּׂא אֶת 'רֹאשׁ'.

קסב

(דהנה) דער מַחְצִית הַשֶּׁקֶל איז געווען אַנדערש פֿון אַלע צִדְקוֹת, אַזוי ווי דער טורי זהב זאָגט (כדלעיל אות קכג), אַז [דורך] דעם האָט מען מַמְשִׁיךְ געווען אַ מַטְבֵּעַ שֶׁל אֵשׁ.

קסג

אַ יעדע צִדְקָה, אפילו שֶׁלֹא לְשִׁמָּה, איז דאָך אויך עפעס ^{יז}. [און] ס'איז דאָך גאָר אַ גרויסער חילוק (כשהוא) לְשִׁמָּה, אַבער טאַקע בְּשִׁלְמוֹת.

קסד

[אַבער] ביי דעם מַחְצִית הַשֶּׁקֶל האָט דער בורא כל עולמים געגעבן אַ כֹּחַ [פון] מַטְבֵּעַ שֶׁל אֵשׁ אין דעם, [ואמר למשה] כִּזְהָרָה וְקִדְשִׁי ^{יח}.

^{יז} וכמבואר באורך לעיל בחלק הדרוש לפרשת פקודי (הנפס בחלק א' של הקונטרס), שכל המשא ומתן שבין משה ובצלאל היה תלוי בענין זה, אם כל המשכן יהא אַז במדריגת נושא את נושאי, או לא.

^{יח} כמבואר בוזהר הק' (פינחס דף רכא), ובלשון רש"י ותוספות סוכה (דף מא).

^{יח} ועיין בגמרא פסחים (ח. ועוד): האומר סלע זו לצדקה בשביל שיחיה בני, או שאהיה בן עולם הבא, הרי זה צדיק גמור.

איבערדעם דעס איז גורם פֿי תִּשָּׂא [אָת 'ראש', נשיאות השכינה כביכול].

קסה

וזה שהשיב הקב"ה למשה על שאלת במה תרום קרן ישראל, ואמר לו בְּכִי תִשָּׂא אֶת 'ראש' כביכול, וקאי בעיקר על מצות מחצית השקל. אבל רש"י מפרשו גם על כל "צדקה", כי הצדיקים יכולים להמשיך בחינת התרוממות קרן ישראל והתרוממות השכינה גם בשאר צדקה, אבל במחצית השקל הוא בנקל יותר, לפי שמונה בזה כח המטבע של אש שלמעלה.

[וזה שאמרו בגמרא, ששאל משה] במה תרום קרן ישראל, [ואמר לו הקב"ה] בְּכִי תִשָּׂא אֶת 'ראש'.

[ווייל ביי] דאָס זעט מען, אַזאַ מאַדע צִדְקָה [חשובה] - ווי רש"י זאָגט [דקאי על צִדְקָה]^ט - ווי דער מַחְצִית הַשֶּׁקֶל, אַז מ'גִּיט עס מיט אַזאַ כַּח, מיט אַזאַ קְדוּשָׁה [שהשפיע בו הקב"ה כח מטבע של אש, בזה פועלין בגבהי מרומים עד אין קץ, עד שנקרא כביכול נשיאות ראש להקב"ה]. [ומיושב גם קושיא א.].

קסו

[ומה שכתב רש"י כן לענין צִדְקָה, הכוונה ווייל] אידן וואָס זענען 'אויסגעטון פון דעם עולם', און זיי טוען [אפילו אַנדערע] מַצּוֹת, קאַנען זיי אויך מַמְשִׁיךְ זיין 'אַזאַ קְדוּשָׁה' [מעולם העליון, ובפרט במצות הצִדְקָה]^פ.

נאָר דאָ איז גרינגער, ביים מַחְצִית הַשֶּׁקֶל. ווייל דער בורא כל עולמים האָט דאָס געוויזן [למשה רבינו כמין מטבע של אש, ואמר לו כִּזֶּה יִתֵּנוּ]. און דאָס איז אַ כַּח פון מֹשֶׁה רַבִּינוּ^{סא}.

^ח משיגרת הלשון שנאמר למשה על מולד הלבנה, שהוא אחד מהדברים שנתקשה בהם משה, עד שהראהו הקב"ה ואמר לו כִּזֶּה רָאָה וְקִדֵּשׁ. וכמבואר בגמרא ראש השנה (ז, ב). ועוד.

^ט כמובא לעיל בקושיא ד.

^פ ועיין בליקוטי אמרים תניא (פרק לז): ומעות הצדקה שאינן גול וכיוצא בהם, ועכשיו שמקיים בהם מצות ה' ורצונו, הרי החיות שבהם עולה ומתבטל ונכלל באור אין סוף ב"ה שהוא רצונו ית' המלוכב בהם וכו', וכן כח נפש החיונית הבהמית שבאברי גוף האדם המקיים המצוה, הוא מתלבש ג"כ בעשיה זו, ועולה מהקליפה ונכלל בקדושת המצוה שהיא רצונו ית' ובטל באור א"ס ב"ה, וגם במצות תלמוד תורה וק"ש ותפלה וכיוצא בהן אף שאינן בעשיה גשמית ממש וכו', דעקימת שפתיו הוי מעשה וכו' [עיי"ש עוד באורך]. ○ ובוה יובן מה שהפליגו רז"ל במאד מאד במעלת הצדקה, ואמרו ששקולה כנגד כל המצות, ובכל תלמוד ירושלמי היא נקראת בשם מצוה סתם, כי כך היה הרגל הלשון לקרוא צדקה בשם מצוה סתם. מפני שהיא עיקר המצות מעשיות, ועולה על כולנה, שכולן הן רק להעלות נפש החיונית לה', שהיא היא המקיימת אותן ומתלבשת בהן, ליכלל באור א"ס ב"ה המלוכב בהן, ואין לך מצוה שנפש החיונית מתלבשת בה כל כך כבמצות הצדקה, שבכל המצות אין מתלבש בהן רק כח א' מנפש החיונית בשעת מעשה המצוה לבד, אבל בצדקה שאדם נותן מיגיע כפיו, הרי כל כח נפשו החיונית מלוכב בעשיית מלאכתו או עסק אחר שנשחקר בו מעות אלו, וכשנותנן לצדקה הרי כל נפשו החיונית עולה לה'. וגם מי שאינו נהנה מיגיעו, מ"מ הואיל ובמצות אלו היה יכול לקנות חיי נפשו החיונית, הרי נותן חיי נפשו לה'. ולכן אמרו רז"ל שמקרכת את הגאולה, לפי שבצדקה אחת מעלה הרבה מנפש החיונית, מה שלא היה יכול להעלות ממנה כל כך כחות ובחינות בכמה מצות מעשיות אחרות.

^{סא} וז"ל רבינו בס"ג שקלים תשי"ד (לשון קדשו רל, אות צח): האָט אים דער בורא עולם געוויזן, זאָלסט נישט מיינען ס'איז אַ קלייניגקייט, [והראה לו גִּבְהֵי מְרוֹמִים] אַז 'וואָס' אידן טוען אויף דעם עולם, אַז מ'טוט אַ מַצְוָה, דאָס האָט אַ שְׂרָשׁ גִּבְהֵי מְרוֹמִים'. אַז מ'ווייט וואָס ס'טוט זיך 'אויבן', האָט קיין שאַץ נישט וואָס פאַר אַ סגולה און וואָס פאַר אַ רוּשָׁם [לְמַעַלָּה] וואָס אַ מַצְוָה טוט! וואָס אַ מַצְוָה טוט, דאָס קאָן מען גאָרנישט משיג ומשער זיין! אפילו אויף [סתם] 'צִדְקָה', אַז מ'גִּיט אַ פְּרוּטָה, יענעס איז דאָךְ אויך אין כָּלל פון דעם מַחְצִית הַשֶּׁקֶל^{סא}. מ'ווייטס גאָרנישט וואָס מ'האָט געטון! עקסטער וואָס מ'האָט געטון פֿאַרעל [להחיות העני, ווייטט מען גאָרנישט] וואָס דאָס מאַכט אַלעס אַ רוּשָׁם לְמַעַלָּה!

קסז

ישוב קושיא ה (לאופן הראשון)

ועל כח הקדושה הגדולה הלזו, הוא שחשש משה שמא משאני מת אין אני נזכר, שאז שוב לא יהא נמשך כל זה במצות מחצית השקל, והשיב לו הקב"ה שיהא נמשך זה בכל שנה ושנה, ואפילו בהקריאה לחור, עד שיזכו להמשך ע"ז ולעתיד לבא יהא בכל בנין המקדש אותו הכח של מקדש של אש שלמעלה

[ולכן] מִשֶׁה רִבִּינוּ הָאֵם מוֹדָא גַעְהָאָט, [דשמא] הִיצֵט אִיז טֶאָקע דאָ דער [בחינת] פִּי תִשָּׂא, [וכמו שדרשו בגמרא] כמה תרומם קרן ישראל בְּכִי תִשָּׂא אֶת רֹאשׁ, [אָבער] וואָס וועט זיין ווען ער וועט נִסְתָּלֵק ווערן, מ'וועט מער נישט האָבן דעם כח. [ולכן] בפרשה זו אמר משה, שמא משאני מת אין אני נזכר. ועל זה השיב לו הקב"ה שיהא נמשך כח זה בכל שנה ושנה, ואף בקריאת הפרשה, עד שבכח זה יזכו לעתיד לבא בבנין השלישי, שיהיה כל המקדש בבחינת מקדש של אש, וכמבואר לעיל (באות קלה).

קסח

הקדמה לישוב קושיא ז-ח

דאָס קאָן זיין. וועל איך צוקומען [לבאר] וואָס אִיז דער [פִּי] 'זֶה' מִשֶׁה, [שעל זה אמר דוד המלך] 'זֶה' יִשְׁפִּיל 'זֶה' יָרוּם.

קסט

באמת יש להבין הכוונה באומרים פִּי "זֶה" מִשֶׁה הָאִישׁ דייקא

לאָמיר זען.

[דהנה באמת צריך ביאור], לכאורה וואָס האָבן זיי עפעס געזאָגט פִּי 'זֶה' מִשֶׁה [הָאִישׁ], וואָס אִיז דער "זֶה".

קע

רש"י ברענגט^{כב} איין פֿשֶׁט, אַז דער שֶׁטֶן הָאָט אים געוויזן [את דמות משה] מוֹטָל בְּעֵרִיסָה.

[אמנם גם לפי זה עדיין צריך ביאור] וואָס האָבן זיי געדאַרפט צו זאָגן פִּי 'זֶה' מִשֶׁה. [דלכאורה אכתי היה מספיק לומר פִּי 'הָאִישׁ מִשֶׁה' אֲשֶׁר הֶעֱלָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וגו', ומידע ידיע דהכוונה על משה זה ולא על אחר, ובדואי יש עוד איזה כוונה במלת 'זֶה'. (דברי יואל)].

קעא

[קושיית בעלי התוספות]

מבואר בראשונים דבני ישראל לא כיוונו בהעגל לשם עבודה זרה ח"ו, רק ביקשו להיות להם מנהיג במקום 'משה'. ולפי זה דקדקו בעלי התוספות, למה באמת לא בחר אהרן לְמַנְתָּ לָהֶם אִישׁ בַּמִּקּוֹם מִשֶׁה, וכגון כלב או נחשון

נָאָר אִיך מִיין אַזוי.

לעולם אִיז דאָך אַ קשיא, [וואָס] די בעלי התוספות פרעגט.

קעב

[דהנה] זיי זאָגן דאָך אַלע ראשונים [בביאור מעשה העגל, כי] זיי האָבן נָאָר געוואָלט אַ מְנַהִיג [במקום 'משה'], זיי האָבן נישט געזוכט קיין עֲבֹדָה זָרָה [וענין 'אלקות' ח"ו].

^{כב} ברש"י כי תשא (לב, א): פִּי זֶה מִשֶׁה הָאִישׁ. כמין דמות משה הראה להם השטן, שנושאים אותו באויר רקיע השמים.

ומקורו בגמרא שבת (טז). בשעה שעלה משה למרום אמר להן לישראל לסוף ארבעים יום בתחלת שש אני בא. לסוף ארבעים יום בא שטן ועירבב את העולם, אמר להן משה רבכם היכן הוא, אמרו לו עלה למרום. אמר להן באו שש, ולא השגיחו עליו. מת, ולא השגיחו עליו. הראה להן דמות מטתו, והיינו דקאמרי ליה לאהרן פִּי זֶה מִשֶׁה הָאִישׁ וגו'.

נָאֵר ס'איז געווען דאָס יַעֲרָב רַב (וואָס זיי) האָבן געמיינט עבֹדָה זָרָה, [אין] זיי האָבן איינגערעדט אידן. אָבער אידן האָבן נאָר געזוכט אַ מִנְהיג. אזוי זאָגט דאָך דער רמב"ן^{טו} און אַלע ראשונים, דער אבן עזרא^{טז}.

קעג

[נאָר] די בעלי התוספות פֿרעגט דאָך אַ קשיא, פֿאַרוואָס ער [אהרן] האָט נישט געגעבן קיין מִנְהיג, [למנות להם איש אחד במקום משה]. ענטפערט ער תירוצים^{טז}, איך האָב עס שוין נאָכגעזאָגט^{טז}, [ואחד מהתירוצים ווייל]

^{טו} ברמב"ן כי תשא (לב, א): אבל הכתוב הזה נִעְשָׂה לָנוּ אֱלֹהִים אֲשֶׁר יִלְכוּ לִפְנֵינוּ, כי יָהּ מֹשֶׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הָעֵלְנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא יִדְעֵנוּ מִה הָיָה לוֹ הוּא מִפְתַּח לִרְעוּת נִכּוֹן עֵינֵי הָעָם וּמִשְׁבַּת עוֹשֵׁי, כי בידוע שלא היו ישראל סבורים שִׁמְשֵׁה הוּא הָאֱלֹהִים, וְשֶׁהוּא בִּכְחוֹ עֲשֵׂה לָהֶם הָאוֹתוֹת וְהַמּוֹפְתִים, וְמֵה טַעַם שִׁיאֲמְרוּ כִּיּוֹן שֶׁהֵלַךְ מֹשֶׁה מִמֶּנּוּ נַעֲשֵׂה אֵלִים. ועוד, כי בפירוש אמרו אֱלֹהִים אֲשֶׁר יִלְכוּ לִפְנֵינוּ, לא שיהיו נותנים להם חיים בעולם הזה או בעולם הבא. אבל היו מבקשים משה אחר, אמרו, משה שהורה לנו הדרך ממצרים ועד הנה, שהיו המסעים על פי ה' ביד משה (בהעלותך ט, כג), הנה אבד ממנו, נעשה לנו משה אחר שיורה הדרך לפנינו על פי ה' בידו, וזה טעם הזכירם מֹשֶׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הָעֵלְנוּ, לא הֵקֵל אֲשֶׁר הָעָם, כי יצטרכו לאיש אלקים. וכן תוכל להבין זה מתשובת אהרן אל משה רבינו מִה עָשָׂה לָךְ הָעָם הַזֶּה כִּי הִבֵּאתָ עָלֵינוּ חֲטָאָה גְדוֹלָה (תשא לב, כא), והיתה תשובתו וַיֹּאמְרוּ לִי קוֹם עֲשֵׂה לָנוּ אֱלֹהִים וְגו', וַאֲמַר לָהֶם לִמֵּי זָהָב הַתְּפָרָקוּ וַיִּתְּנוּ לִי וְאֶשְׁלַכְהוּ בְּאֶשׁ (שם כג-כד), והנה אהרן מתנצל למשה ואמר לו אל יחר אף אֲדֹנִי (שם, כב), והוא כמוסיף על חטאתו פשע, שאומר כי הם בקשו ממנו עבודה זרה ועשה להם בידיו, ולמה לא יחר אפו, ומה חטאה גדולה מזו. אבל הענין כמו שאמרתי, שלא בקשו העגל להיות להם לֵקָל מִמֵּית וּמַחֲיָה, וקבלו עבודת אלקותו עליהם, אבל ירצו שיהיה להם במקום משה מורה דרכם, וזהו התנצלותו של אהרן, טען כי לא אמרו לי רק שאעשה להם אלהים אשר ילכו לפניהם במקומך אדוני, שלא ידעו מה היה לך, ואם תשוב אם לא, ולכן הם היו צריכים למי שיורה להם דרכם כל זמן שלא תהיה אתה עמם, ואם אולי תשוב יעזבוהו וילכו אחריו כבראשונה. וכן היה הדבר, כי כיון שראו העם את משה מיד הניחו את העגל ובעטו בו וכו' (המשך לשוננו כאן מובא להלן בהערה עט. ועיין עוד שם ברמב"ן (בדור).

ועוד שם (לב, ד): וַיֹּאמְרוּ אֵלָה אֱלֹהֵיךָ: שִׁפְרָאֵל אֲשֶׁר הָעֵלְוֹךְ, גם זה הכתוב יורה אותנו, כי אין טיפס בעולם שיחשבו כי הזהב הזה אשר היה באזניהם הוּא אֲשֶׁר הוּצִיאָם מִמִּצְרַיִם, אבל אמרו כי כח הצורה הזאת העלם משם, והנה לא תמצא שיאמר בעגל בשום מקום אשר 'הוציאנו' ממצרים, כי הם מודים במי שאמר אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים (יתרו ב, כ), כי שמו הגדול הוא המוציא אותם משם, אבל יאמרו במקומות רבים אשר 'העלוך', כי יקחו זה במקום היד הגדולה הַמִּתְרַבֵּץ, הַשִּׁמָּה מִצְמִיק יָם דֶּרֶךְ לַעֲבֹר גְּאוּלִים (ישעי נא, י), וזהו שנאמר (תהלים קו, כ-כ) וַיִּמְרוּ אֶת כְּבוֹדִם בְּתִבְנִית שׁוֹר אֲכָל עֵשֶׂב, ושם נאמר שִׁכְחוּ קֵל מוֹשִׁיעֵם עֲשֵׂה גְדוֹלֹת בְּמִצְרַיִם, נִפְלְאוֹת בְּכָפֹר חָם נוֹרָאוֹת עַל יָם סוּף, שִׁכְחוּ דְבָרוֹ אֲשֶׁר צוּם, והנה עברו על לא תעשה לך אלהים אחרים על פני (יתרו א, ג), כאשר רמזתי שם, ותבין זה.

^{טז} באבן עזרא כי תשא (לב, א): צריך אני 'להאריך' על דבר העגל וכו'. ועל דרך הפשט, אם מעשה העגל עבודה זרה, למה פָּחַד אהרן שִׁיִּהְיֶה, והלא מתו אחריו כמה חסידים מישראל שלא הגיעה מעלתם למעלת אהרן בחסידות לפרסת כף רגל אהרן על יהוד השם וכו'. ועתה אחל לפרש דרך קצרה קצת הסוד, חלילה חלילה שעשה אהרן עבודה זרה, גם ישראל לא בקשו עבודה זרה, חשבו שמת משה שהסיעם מים סוף כאשר פירשו, כי ראו שִׁהְיֶה אינו יורד בהר סיני (שם) ומשה התעכב עם ארבעים יום, ואין כח באדם לחיות זה הזמן בלא מאכל, כי הוא לא אמר להם מתי ירד. גם הוא לא ידע, כי ה' אמר לו (משפטים כד, יב) עֲלֵה אֵלֵי הָהָרָה וְשִׁבְשֵׁם עַד שֶׁאֵתָן לָךְ לוחות הברית. ומלת [קום עֲשֵׂה לָנוּ] 'אלהים', כבוד חונה בצורת גויה, וככה אמרו אֲשֶׁר יִלְכוּ לִפְנֵינוּ וכו'. והנה לכבוד ה' נעשה, על כן בנה אהרן מזבח לפניו, והכריזו שיזבחו מחר לכבוד ה', וכן עשו כאשר צוּם. וזו תשובת אהרן, כי נקהלו עליו, וכמו שהודעתך כי כל קהלה ואחריה 'על' היא לגנאי, ואם אחריה 'אל' היא לשבח, כמו וַיִּקְהֲלוּ 'אל' הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה (מלכים א' ח, ב). וזהו אִתָּה דְרֹעַת אֵת הָעָם כִּי בָרַע הוּא, כי אני לא עשיתי רע להם, כי לא בקשו רק אשר ילך לפנייהם, ולכבוד ה'. עשיתי. כי בעבור שישראל היו מעורבים עם ערב רב, וזהו כי בָּרַע הוּא, ולא אמר 'רע' הוּא, וזהו שחשבו מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁהִיָּה עֲבֹדָה זָרָה וְהִבְדִּילוּ זִבְחֵיהֶם וְהִשְׁתַּחוּוּ לוֹ וְאֲמְרוּ אֵלָה אֱלֹהֵיךָ יִשְׂרָאֵל. ואל תתמה שבעבור שהכתוב אומר פי שִׁחַת עֲמָךְ סְרוּ מִהָרָה, כי לא כתוב כל עמך. הלא תראה כי לא מַעַל בְּחָרָם רק עֲכָן לְבָדוּ, והנה כתוב (יהושע ז, יא) חֲטָא יִשְׂרָאֵל וְגו'. והנה כל עובדי העגל לשם עבודה זרה 'שאמרו' אֵלָה אֱלֹהֵיךָ יִשְׂרָאֵל, או היתה כן 'במחשבתם', לא היו רק שלשת אלקים, והנה הם חצי עשירית עשירית המחנה. והכלל כי לא נעשה כהוגן על דבר שנחשב 'לפתאים' שהיה עבודה זרה. ואל תתמה בעבור שהתאנה ה' באהרן, כי זה בעבור שהיה הוא הסיבה, כי הנה נענש עם משה אחיו על דבר מי מריבה ולא חטא בדורן, וכתוב עליהם לא אמןתם בי, מרתם. מעלתם.

^{טז} בדעת תקנים לבעלי התוספות (תשא טז, א-ד): וַיֹּאמְרוּ אֵלֵינוּ קוֹם עֲשֵׂה לָנוּ אֱלֹהִים [אֲשֶׁר יִלְכוּ לִפְנֵינוּ וְגו']. לא לשם

ער האָט מוֹרָא געהאַט פאַר שפּיכות דמים, ער האָט מוֹרָא געהאַט ס'וועט נישט גוט זיין ווען ער [משה] וועט צוריקקומען¹⁰.

קעד

ישוב קושיא ז

[עם ישוב קושיית בעלי התוספות]

והנראה בזה, כי מנהיג גדול כמשה, לא היה אפשר להם למצוא בדרך הטבע, כי שִׁנְיָה מועלת משה יתר על כל בני אדם, ובאמת לא נמצא כמותו, ולא יהיה איש אחר כזה עד ביאת המשיח. ולכן ביקשו להוריד להם איזה השפעה מן השמים'

נאָר לְפִי זֶה [לפי מה שנבאר בישוב קושיא ז] איז פֿאַרענטפּערט [קושיית בעלי התוספות].

[ווייל] ס'קאָן זיין אַזוי. זיי זענען געוואוינט געווען מיט אַ מְנַהִיג ווי מִשֶּׁה רַבִּינוּ, [וואָס אויף] מִשֶּׁה רַבִּינוּ הָאֵבֶן זיי געוואוסט איז עֵלָה וְנִתְעַלָּה [למדריגת איש האלקים] (ברכה לג, א), [וכדכתב] (יתרו יט, ג) ומִשֶּׁה עֵלָה אֶל הָאֱלֹקִים¹¹. [ונתקרב אל השכינה הק', עד שזכה שדיבר אליו ה' פֶּה אֶל פֶּה (דברי יואל)].

אין קיין 'אָנוּשִׁיוֹת' הָאֵבֶן זיי נישט באַגעגנט נאָך אַזאַ מין [מענטש, ווי משה רבינו]. ער איז אַרױפֿגעגאַנגען בְּשָׁמַיִם אַרְבָּעִים [יֹסֵם], דריי מאָל אַרְבָּעִים יוֹם¹², לָחֵם לֹא אָכַל וּמַיִם לֹא שָׁתָה [תשא לד, כח], [און] ער איז געזעסן העכער פון אַלע מְלָאכִי מְרוֹם¹³, ער איז צוגעקומען, כביכול [וּתְחַסְּרֶהוּ מִעֵט מְאֻלָּקִים] (תהלים ח, ע"י ר"ה כא:).

עבודה זרה נתכוונו, כי אם להיות שופט במקומו של משה וכן משמע מדקאמר כי זה מִשֶּׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הָעֵלְנוּ [פֶּאֶרְץ מִצְרַיִם לֹא יָדְעוּ מֶה הָיָה לוֹ]. ומה שאמר דוד וַיִּמְירוּ אֶת 'כְּבוֹדִם' בְּתַבְנִית שׁוֹר, שהמירו משה שעשה להם הקב"ה כמה נסים על ידו. והא דכתיב (תשא שפ, ח) וַיִּשְׁתַּחֲווּ לוֹ, לכבוד היה ולא לשם עבודה זרה. ○ [ויאמר אֵלֵהֶם אֱהָרֹן] פֶּרְקוּ [נָמִי הִזְקֵה אֲשֶׁר בְּאֲזִינֵיכֶם]. אהרן לשם שמים נתכוון, אמר אם אוֹמֵר להם כָּלֶךְ או נחשוני יהיה ראש עליכם, אם ימליכוהו עליהם, כשיבא משה אם יורידהו מגדולתו תרבה קטטה ביניהם ויבואו לידי שפילות דמים. ואם אוֹמֵר לא אתן ראש עליהם, הם יתנו מעצמם ויהיה הקטטה. ואם אוֹמֵר אני אחיה ראש עליהם, שמא יקשה בעיני משה. אעסיקם בדברים שאין להם ממש, עד שיבא משה. ולכך אמר פֶּרְקוּ [וגו'], לפי שהנשים חסות על תכשיטיהן, וישימו ערוביאי בדבר. ○ ויצר אותה. שהיה עושה בו צורות. כדי לֶאֱחָר ולהשהות עד שיבא משה. וכל כונתו היתה לשם שמים, כמו שמצינו שהכתוב משבחו דכתיב (מלאכי ב, ז) כִּי שִׁפְתֵי כֹהֵן יִשְׁמְרוּ דַעַת, וכתיב (שם, ו) וַיִּבְרִים הַשִּׁיב מִצֵּן, זה עון העגל. ואילו הרגוהו לא היתה להם תקנה, ויתקיים בהם אם יהרג במקדש ה' כהן ונביא. ○ וַיִּרָא אֱהָרֹן. שטעו, ונתירא שמא ישימו לב לאמר מה יושיענו זה, וישימו עליהם ראש, לפיכך ויבן מזבח לפניו, להשהות עד שיבא משה. ויאמר חג לה' מחר, כלומר למחר נעמידהו על המלוכה ונעשה חג לה' על מנהיג, ונעשה שלמים לשם הקב"ה, כמו שמצינו בשאול כשנתחדשה המלוכה. ועוד שם (לב, כב): [אָתָּה יִדְעָתָ אֵת הָעָם] כִּי בָרַע הוּא. ואילו לא עשה להם [העגל], היו מעמידין להם מֶלֶךְ, ויהיה מרה באחרונה.

¹⁰ בס"ג כי תשא תשי"ד (לשון קדשו רכט, אות כה-כו), כי תשא תשכ"א, פינחס תשכ"ב, שופטים תשכ"ו, ובדברי יואל כי תשא (עמוד שלה), ועוד.

¹¹ ומה שדקדקו עוד בבעלי התוספות דקדקו עוד, למה לא נעשה אהרן בעצמו מנהיגם, ובבוא משה יסור אהרן מהנהגתו, ותיצר כי חָשַׁשׁ שמא יקשה זה בעיני משה. תירוצם ז"ל קשה להבין, דלמה חש אהרן על הקפדת משה, והיה לו לחשוש יותר על הקפדת השי"ת. ומה גם כי אהרן הכהן מסר נפשו עבור ישראל, כמו שאמר ז"ל (ויקרא רבה א, ג) שאמר מוטב יתלה הסרחון בי וכו', ואי אפשר לומר שלא עמד בנסיון מחמת חשש הקפדת משה עליו. (דברי יואל).

¹² כן מפרש בפנים יפות פרשת יתרו (יט, ג): ומִשֶּ�ה עֵלָה אֶל הָאֱלֹקִים וַיִּקְרָא אֵלָיו ה' וגו'. הודיע הכתוב שנתעלה משה בקדושתו וכו', אף שבתחלה כתיב (שמות ג, ו) וַיִּסְתַּר מִשֶּׁה כִּי יָרָא מֵהִבִּיט אֶל הָאֱלֹקִים, אבל עתה זכה למדריגה גדולה שנקרא איש אֱלֹקִים, כדכתיב ומִשֶּ�ה עֵלָה אֶל הָאֱלֹקִים, והוא כי זכה לִיָּרָא הָעֵלְיוֹנָה הַנִּקְרָאת אֱלֹקִים (עי' הקדמת הוזהר דף יא: וכו').

ועיין בשמורת רבה (כח, א): ומִשֶּ�ה עֵלָה אֶל הָאֱלֹקִים, הדא הוא דכתיב (תהלים סח, יט) עֲלִיתָ לְמְרוֹם שְׁבִית שְׁבִי, מהו עֲלִיתָ, נַתְּעַלִּיתָ, נַתְּגַשַׁת (פי' במתנות כוונה: התעסקת והשתדלת) עם המלאכים של מעלה.

¹³ כמבואר בהפסוקים, וברש"י עקב (ט, יח. י, י).

'אֵצָא מִנְהִיג' הָאֶבֶן זֵי גַעוּוֹאוסט וועלן זיי נישט האָבן, און דאָס וועט נישט זיין.^א

קעה

און ס'איז טאָקע נישטאָ [מְנַהִיג כזה], ביז מְשִׁיחַ וועט קומען.
[נאָר] ווען מְשִׁיחַ וועט קומען, מילא דער מֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ וועט נאָך גרעסער זיין.^ב
און טאָקע מֶשֶׁה רַבִּינוּ אַליין וועט דאָך דאָס זיין אויך, דער מֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ.^ג

^א עיין בגמרא שבת (פח.): בשעה שעלה משה למרום אמרו מלאכי השרת וכו', אמר לו הקב"ה למשה החזיר להך תשובה, אמר לפניו רבש"ע מתיירא אני שמא ישרפוני הבהל שבפיהם. אמר לו אַחֲזוּ בַכֶּסֶּא כְבוֹדִי וְחֲזוּר לַהֵךְ תְּשׁוּבָה, שנאמר (איוב כו, ט) מֵאֲחֻז פְּנֵי כֶסֶף פָּרָשׁוּ עָלָיו עָנָנוּ, ואמר רבי נחום מלמד שְׁפִירָשׁ ש־ד"י מזוי שכינתו [פירש"י] נוטריקון של פָּרָשׁוּ וְעָנָנוּ עליו.

ועיין עוד בישמח משה בלק (ד"ה באופן אחר על הפסוקים): והנה מצד הגוף אין גדלות יותר ממלאכי השרת, כי במשה מבחר האנושי נאמר (חקת כ, טז) וַיִּשְׁלַח מֶלֶאכֶּךָ, זה משה (ויקרא רבה א, א), והיינו הגוף, דהא צדיקים גדולים ממלאכי השרת (סנהדרין צג), והבן. אלא דגם גבי משה לא היה הגוף רק מלאך ולא יותר, ומזה יובן דבשאר הצדיקים הגוף הוא פחות ממלאך, אבל הנשמה יותר גבוה ממלאך בצדיק גמור.

ובישמח משה כי תשא (בפסוק שמן מוחת קודש, השני): דהא יש לחקור על שהגואל אשר יבא במהרה בימינו, נקרא בפי כל ישראל משיח, הלא דבר הוא דשם זה נעשה לו כשם העצם. ולדעתי משום דבשם זה נרמז מדריגתו ומעלתו של משיח צדיקנו. דהא ראיתי באהבת עולם שהקשה עולם שהקשה למה משיח יהיה נמשח, הא אין מושחין מלך בן מלך (הוריות יא.). ויתיר על פי המדרש שוחר טוב (תהלים מזמור ב) וכו' דבהאי שעתא עביד ליה קוב"ה בריה חדשה, ופירש הוא ז"ל שלא יכירו אותו יודעיו ומכירו מכבר כדי שיכבדו אותו, אם כן כיון שלא יכירו אותו, לא יהיה נודע שהוא בן דוד, לכך צריך משיחה, עד כאן דבריו. ולי נראה דהכי פירושא דהמדרש שוחר טוב, דעביד ליה קוב"ה בריה חדשה בהאי שעתא ממש שלא היה עדיין בריה כזו בעולם. דהנה ברא השי"ת מלאכים בשני (בראשית רבה א, ג), וברא אחר כך בהמות וחיות יער וכו', וברא אחר כך אדם, נשמה שהוא חלק אלקי ממעל גבוה ממלאך מלוכש בבהמה, כמ"ש הסמ"ג בהקדמתו. והנה במשה רבינו ע"ה נאמר וַיִּשְׁלַח מֶלֶאכֶּךָ, זה משה, ואין לומר מצד נשמתו נקרא מלאך, דאם כן תמעיט מעלתו ח"ו משאר צדיקים, אלא ודאי דגופו היה מלאך, ונמצא היה בריה חדשה גבוה מעל גבוה מלוכש במלאך. והנה במשיח צדיקנו נאמר ירום וגשמוהו מאד, ודרשו רז"ל (בתנחומא המובא להלן) וכו' וַיִּנְשָׂא מִמֶּשְׁחָה וכו' וגבוה ממלאכי השרת וכו', עד כאן והנה במה דאמר וגבוה ממלאכי השרת, צריך על כרחך לומר דגופו יהיה גבוה ממלאכי השרת, דהא בכל הצדיקים אמרו רז"ל גדולים צדיקים יותר ממלאכי השרת ומאי רבותיה. ונראה דהכי פירושו, ונשא משה בזה [שיהיה] וגבוה ממלאכי השרת, שגופו יהיה גבוה ממלאכי השרת, וגופו של משה היה רק מלאך והבן, והיינו בריה חדשה, שלא היה עדיין 'גוף' בעולם שיהיה גבוה ממלאכי השרת, והבן זה. ואם כן כל רואיו מכבר יכירו וידעו כי עכשיו נעשה בריה אחרת ואינו בסוג אדם, וכמו במשה דפתאום יראו מגשת אליו כי קרן עור פניו (תשא לד, ה), ואם כן כיון שלא היה בסוג אדם, לא מוכח שהוא מזרע אדם מזרע דוד, לכך צריך משיחה וכו'. ואם כן בשם משיח נודע כל מדריגתו, לכך נקרא בשם זה.

^א כי הוא מעיקרי האמונה בנבואת משה, שהוא היה אב לנביאים לקודמים לפניו ולבאים אחריו, וכדכתיב (בסוף פרשת ברכה) וְלֹא קָם כָּבִיא עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל כְּמֹשֶׁה וְגו'.

^ב כמבואר בתנחומא (תולדות סימן יד): זה שאמר הכתוב (זכריה ד, ו) מִי אֶתָּה הֵר הַגְּדוֹל לִפְנֵי וְרַבְּכָל לְמִישֹׁר, זה משיח בן דוד. ולמה נקרא שמו הַגְּדוֹל, שהוא גדול מן האבות, שנאמר (ישע"י נב, יג) הִנֵּה יִשְׁכָּל עֲבָדֵי יְרוֹם וַיִּנְשָׂא וַיִּגְבֶּה מֵאֵד, יְרוֹם מאברהם, וַיִּנְשָׂא מִיִּצְחָק, וַיִּגְבֶּה מִיעֲקֹב. יְרוֹם מאברהם, שאמר (לך יד, כב) הִרְמַתִּי יָדִי אֶל ה', וַיִּנְשָׂא מִמֶּשְׁחָה, שאמר (בהעלותך יא, יב) כִּי תֹאמַר אֲלֵי שְׁאֵהוּ בְּחִיקָי, וַיִּגְבֶּה כְּמֹלָכֵי הַשֶּׁרֶת, שנאמר (יחזקאל א, יח) וַיִּבְתָּם מִלָּאֵת עֵינָיִם. לכך נאמר מִי אֶתָּה הֵר הַגְּדוֹל.

ועיין מה שכתב רבינו בזה בביאור משה (א, ז), ומה שמבאר שם בדברי הרמב"ם שכתב שיהיה גדול מכל הנביאים 'לבד' משה רבינו ע"ה, כי אי אפשר להיות בנבואה גדול ממה, אמנם כוונת התנחומא לפי שהוא עצמו יהיה מלך המשיח, כי משיח יהיה לו נשמת משה רבינו, ולזה אמרו כי לעתיד יתעלה מדריגת משה רבינו עוד יותר ממה שהיה מדריגתו בדור המדבר, עיי"ש. [ועיין עוד בלשון הישמח משה כי תשא, המובא לעיל בהערה ע].

^ג כמבואר בזוהר הקדוש (פנחס רמז. וכי תצא רפ.). כן מציין רבינו בויאל משה (שם).

ובכמה דרושים הזכיר רבינו גם מה שמבואר בזוהר הק' (משפטים קכ.) רמז על זה בהפסוק "מה שהיה הוא ישיהיה" (קהלת ט, א) דהוא ראשי תיבות משה, וכמו שמזכיר זה גם באור החיים הק' יחיא (מט, יא) המובא בויאל משה שם.

קעו

וזהו שאמרו פי ז'ה"מ משה האיש, מנהיג קדוש כבוד' לא ידענו מה היה לו, שאין אנו יודעים היכן למצוא כואת
[ועל כן היות כי רצו בבחינה גבוהה כמשה רבינו, שזה לא היה בנמצא באיש אחר, על כן ביקשו
להוריד איזה כח ממרום במקום משה, ווייל] זיי האבן געברויכט האבן א זאך וואס קומט
אראפ מן השמים^{עד}.

[ולזה אמרו פי ז'ה"מ משה האיש, והכוונה שהרי] אלע צדיקים זענען געווען זייער גרויס,
אבער די בחינה אזוי ווי 'ער' איז געווען, פי ז'ה"מ משה האיש, אזא מנהיג, אזא מנהיג
[איז] לא ידענו מה היה לו, דאס ווייס מיר נישט וויאזוי דאס איז א מציאות [באיש אחר
להיות כמשה].

קעז

ולכן לא היה אפשר לאהרן למנות להם איש אחר במקום משה, כי לא היה בנמצא כזה

האבן זיי געבעטן אזא מנהיג.

[און] דאס קאן מען זיי נישט געבן, [ווייל] ס'איז נישטא.

[ומישוב קושית בעלי התוספות, דעל כן לא היה יכול אהרן למנות להם איש אחר במקום משה].

קעח

הקדמה ליישוב קושיא ח - בביתאור מעשה העגל

ושוב כשיצא העגל בדרך פלא, על ידי השמן, חשבו כאילו זהו השפעה מן השמים מה שביקשו עליו

האבן זיי זיך איינגערעדט, דעס עגל איז דאך אראפגעקומען [בדרך פלא], - נאך
דאס האט די סטרא אחרא' אראפגעגעבן, - [אבער] דאס האט דאס ערב רב'
איינגערעדט, ס'איז דאך אויך בדרך נס, ס'איז אראפגעקומען אליין, האבן זיי געזאגט
[ס'איז מן השמים, ולא הרגישו הטועים אחריו שהוא מהסטרא אחרא].

[וממילא] די וואס זיי האבן געמיינט [אותן שטעו בו] האבן זיי געמיינט [אז] ס'איז
אראפגעקומען מן השמים' [בדרך נס מצד הקדושה]^{עד}. אז זיי האבן דערצו געדינט האבן
זיי דאך געמיינט אז דאס איז עס', [אז] ער איז דער מנהיג [מצד הקדושה שביקשו עליו
להיות] אזוי ווי משה רבינו.

[שהרי העגל שיצא מהזהב רבינו] ער איז אויך אראפגעקומען בדרך נס^{עד}, ס'איז דאך
אויך נישט קיין דרך הטבע.

קעט

והערב רב הטעו אותם בזה על ידי כח הס"מ, במה שמעו ושלא חקרו

לידע מקורו, שהוא רק בדרך נס מהסטרא אחרא, ולא מצד הקדושה

איי דארף מען קוקן פון וואו ס'שטאמט? [והיה להם לידע שהעגל אינו ממקור הקדושה].
[אבער] דאס האט שוין דאס ערב רב [זיי פארנאָרט, און ס'איז געווען] הצלית מעשה
שטן, די סטרא אחרא - דער ס"מ - האט פארפירט נעבעך די וועלט.

קפ

והראיה [שמתחילה לא חשבו שהוא מהסטרא אחרא, והיה כוונתם לשם שמים, שהרי] ווען

^{עד} כבחינתו הגבוהה של משה, ולכן לא רצו בכלב או בנחשון או באהרן.
^{עד} ועיין ברמב"ן (תשא לב, א) שהביא מדברי חז"ל (שמות רבה מב, ה, מג, ח), ששטמו צורה מהמרכבה, שנאמר
(יחזקאל א, י) ופני שור מהשמאל, בהד' חיות הנושאות את הכסא, עיין שם. (דברי יואל).
^{עד} שנכנס בו כח מהשטן לצאת בצורת עגל, ושהיה מרקד ומפזז כמבוגר בנותן, אשר כל זה היה בדרך
נס שמצד הסטרא אחרא.

מ'איז 'געקומען דערויף' [כשהרגישו בטעותם וראו שהוא מצד הטומאה] ווען משה רבינו איז געקומען, האָט מען געמאַכט פּאַרעץ^ע פון אים^ע [ושוים אחד מישראל לא מיתה והתנגד לזה]. אַזוי ווי דער רמב"ן זאָגט^ע, [אז פון דעם] זעט מען דאָך אַז זיי האָבן נישט געמיינט 'דאָס', [שלא היתה כוונתם בהעגל לשם עבודה זרה, רק לשם מנהיג במקום משה].

קפא

ישוב קושיא ח

ומכיון שכוונתם היתה לטובה ולשם שמים שיהיה להם השפעת הקדושה כמשה רבינו, על כן אף שלבסוף נכשלו בזה, אבל נתן להם הקב"ה לעומת זה השפעה מן השמים שמצד הקדושה, בכח מצות מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל לצורך המשכן והקרבנות, ולכן היו השקלים תיקון וכפרה על חטא העגל

[על כל פנים] האָבן זיי גע'ט'ענ'ה'ט, זיי ווילן האָבן אַזוינס. אַזוינס וואָס ס'קומט אראָפּ אַן ה'שפּע'ה מן השמים.

האָט דער בורא כל עולמים זיי געגעבן [מצות] מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל, [שטמון בו כח הקדושה פון] מַטְבַּע שֶׁל אֵשׁ, 'דעס' וועט ברענגען אַן ה'שפּע'ה מן השמים [מצד הקדושה]. [און] אפילו מ'זעט עס נישט, אָבער ס'איז פון 'דער' בחינה.

קפב

האָט מען זיי געגעבן מִדָּה כְּנֶגֶד מִדָּה, [ווייל] זיי האָבן דאָס פאַרלאַנגט [בכוונה לשם שמים].

נאָר זיי זענען נישט גערעכט געווען [ביים עגל], זיי זענען פאַרפירט געוואָרן, [ווייל] מ'קאָן נאָר פאַרלאַנגען וואָס ס'איז מעגליך, לויט דער צייט, [אבל לא לדחוק את השעה בזה, ולכן יצאה מזה תקלה, כשנטו אחרי הערב רב].

אָבער על כל פנים איז 'דאָס' געווען אַ שטיקל תִּיקוּן אויף 'דעס', [שהרי באמת] ס'איז דאָך געווען דערינען אַ גוטע מַחֲשָׁבָה אויך, ס'איז דאָך גוט געווען אַז מ'דאַרף אַזוינס צו זוכן [שיהיה להם מנהיג קדוש כמשה רבינו].

[וכמו שמצינו שהתאוננו על ככה לאחר הסתלקות משה], די זַקֵּנים שְׁבִדּוֹר האָבן דאָך געזאָגט^ט אוי לְאוֹתָהּ בּוֹשָׁה אוי לְאוֹתָהּ כְּלָמָה, פִּנִּי מִשֶּׁה כַּפִּנִּי חֲמָה וּפִנִּי יְהוֹשֻׁעַ כַּפִּנִּי לְבָנָה. [ווען] זיי האָבן געזען אַזאַ חילוק אין דור, זענען די זַקֵּנים שְׁבִדּוֹר געווען צובראַכן.

[אלא שבהעגל] האָט מען זיי איינגערעדט [שהטעו אותם בדבר. כי באמת היה מצד הטומאה].

^ע מלשון: אש און פאַרעך.

^ע כדכתיב (תשא לב, כ): וַיִּקַּח אֶת הָעֵגֶל אֲשֶׁר עָשָׂה וַיִּשְׂרֹף בָּאֵשׁ, וַיִּטְחֶן עַד אֲשֶׁר דָּק, וַיִּזֶר עַל פְּנֵי הַמַּיִם וגו'. וכתיב (עקב ט, כא) וְאֵת חֲטָאתָם אֲשֶׁר עָשִׂיתָם אֶת הָעֵגֶל לְקַחְתִּי וְאֲשִׁירָף אֹתוֹ בָּאֵשׁ, וְאָכַת אֹתוֹ טֶחֶן הֵיטֵב עַד אֲשֶׁר דָּק לְעֹפֶר, וְאֲשִׁלֶּף אֶת עֹפְרוֹ אֶל הַנַּחַל הַיָּרֵד מִן הָהָר.

^ע ברמב"ן כי תשא (לב, א): וכן היה הדבר, כי כיון שראו העם את משה מיד הניחו את העגל ובעטו בו, שהניחו לו לשרפו ולזרות עפרו על פני המים, ולא היה מהם חולק עליו כלל, וכן תראה שלא הוכיחם, ולא אמר להם כלום, אבל בבואו במחנה וַיִּקַּח אֶת הָעֵגֶל וּמַחֲלֵת מִיַּד בְּרַחוּ מִמֶּנּוּ, והוא לקח העגל וַיִּשְׂרֹף אֹתוֹ וַיִּשְׁק אֹתוֹ לַהֵם ולא מאנו כלל, ואילו היה להם לאלהים אין דרך שיניח אדם מלכו ואלהיו לשרפת אש, הן ישרוף את תועבתם לעיניהם ולא יסקלוהו.

^פ כמבואר בגמרא בבא בתרא (עה): וְנִתְּתָה מִהוּדָף עָלָיו (במדבר כו, כ), ולא כל הדרך. זקנים שבאותו הדור [פירש"י: שראו משה והיושע] אמרו, פני משה כפני חמה פני יהושע כפני לבנה אוי לה לאותה בושא אוי לה לאותה כלימה [שבזמן מועט נתמעט הכבוד כל כך, שהרי יהושע היה נביא ומלך כמשה, ולא יכול להגיע לכבודו].

קפג

וזהו שאמרו במדרש כי לעומת מה שאמרו 'זה' משה, דהכוונה שרצו בקדושה גבוה כמשה רבינו, על כן 'זה' יתנו, דבזה נרמז ענין המטבע של אש, שהוא הקדושה הגדולה שמקושר במצות מחצית השקל, מכחו של משה רבינו

האט מען זיי געוויזן [לעומת זה השפעה מצד הקדושה, בענין מחצית השקל].

איבערדעם דאס קאן זיין איז דאס 'זה' לעצמת 'זה' (קהלת ז, יד).

דער 'זה' משה, אזא מאדע [מנהיג] וואס ס'קומט אראפ מן השמים, און ס'איז נישטא נאך אזוינס, [ועל זה סיימו לא ידענו מה היה לו].

און דער מחצית השקל האט מען זיי געוויזן אויך אזוי. ס'איז 'זה' יתנו, כמין מטבע של אש. דאס וועט ברענגען א השפעה מן השמים, חוץ לדרך הטבע.

ס'איז טאקע מיט א הסתרה [ולא בהתגלות כמשה רבינו עצמו], אבער ס'איז מעין זה [שהשפעת הקדושה של מחצית השקל, הוא מעין השפעת הקדושה הגדולה של משה רבינו]^א.

קפד

ולכן כשראה דוד זה, האץ שבאותו בחינה שחמאו, בו נתכפרו ונתקדשו, הבין שהוא מנפלאות תמים דעים, ולזה אמר כי אלקים שפט זה ישיפיל וזה ירים

איבערדעם איז דאס געווען [מה שהפליא דוד המלך בזה].

ווייל ס'איז עפעס מעין זה, איבערדעם האט דוד המלך געזאגט [צא וראו] נפלאות פון הקדוש ברוך הוא [כמבואר בפסיקתא]^ב. זיי האבן מיט דעם געזינדיגט מיט דעם, און מ'גיט זיי פארקערט [מצד הקדושה], און מ'גיט זיי פון 'דער' בחינה [של קדושת משה רבינו] גיט מען זיי אביסל טועם צו זיין פון דעם, מיט דעם, מיטן מחצית השקל, [וואס איז די בחינה פון] 'זה' יתנו, דאס איז די השפעה מן השמים [שבקשו הם בכוונה טובה]. איבערדעם איז דאס, דאס איז זה לעצמת זה, איז דאס טאקע אייניג.

קפה

ישוב קושיא ה-ו (באופן שני)

והיות שבמצוה זה טמון כח הקדושה גדול, אשר הוא מבחינתו של משה רבינו, לכן נתיירא שמה לאחר הסתלקותו לא יהא נזכר עוד כחו בזה

היצט איז שוין פארענטפערט [מה שאמר משה משאני מת אין אני נזכר].

משה רבינו האט מורא געהאט [שמא] דאס וועט נישט זיין [השפעה זו בהשקלים לאחר הסתלקותו] [וכדלעיל באות קסז].

קפו

והשיב לו הקב"ה דבכל שנה ושנה, אף בקריאת הפרשה לחוד אתה עומד וזוקף את ראשך. והיינו שיושפע כח קדושתך שבמצוה זו בכל שנה, עד שלעתיד לבא יתגלה כח המטבע של אש, וישיגו הכל כח הקדושה הטמון בזה. ולכן בכל שנה יש התעוררות להגאולה בקריאת פרשה זו

האט דער בורא כל עולמים געזאגט אז ווען מ'ליינט [פרשת שקלים, איז] אתה עומד וזוקף את ראשך [הרומז על הנשיאות ראש של השכינה כביכול].

[והוא גם כן כבחינה הנזכרת בענין] דעם מעלין בקודש ולא מורידין. [וויבאלד] אז דו האסט אנגעהויבן [בהשפעת כח קדושתך במצות מחצית השקל, ממילא קדושה זו] דאס וועט מוזן אמאל ארויסקומען [גם בגלוי, לעתיד לבוא, שאז יראו וישיגו הכל את כח הקדושה הטמון בזה [וכדלעיל באות קצב]].

[ולכן] יעדעס יאר [בקריאת שקלים] איז דא אן התעוררות דערפון.

^א ובזה יבואר בסמוך [באות קפו] ענין אתה עומד וזוקף את ראשך, דייקא בפרשה זו.

ס'איז [אז] אן התעוררות הגאולה איז דא יעדעס יאר, ווען ס'הייבט זיך אן ראש חודש אדר. א התעוררות הגאולה, [און] אז אידן זענען מושגח חוץ לדרך הטבע, פונעם בורא פל עולמים.

קפז

ישוב קושיא ט

ועל דרך זה גם בימי המן, על ידי 'קריאת הפרשה' נתעורר כח הישועה לישראל
למעלה מדרך הטבע, ונבנע כח המן ועמלק שרוצים להפיל את ישראל תחת המכע

ער האט געוואלט, המן האט געוואלט אריינווארפן אידן אין דער טבע אריין.
[לפיכך] הקדים הקדוש ברוך הוא שקליהם לשקליו, [ווייל] דער מחצית השקל
ברענגט אראפ די השפעה מן השמים [שהוא למעלה מדרך הטבע, מבחינת] מטבע של אש.
[ואף שהיה אז בזמן החורבן ולא היה נוהג מצות שקלים בפועל, אבל גם על ידי 'קריאת הפרשה'
נשפע כח הקדושה בזה מן השמים, וסגולתה לעורר ישועה ונסים לישראל, ובחינת גאולה. (דברי יואל)].

קפח

ישוב קושיא א, וקושיא ד (לאופן השני)

ובו גם הקדמה לישוב קושיא י

ולזה כששאל משה במה תרום קרן ישראל, אמר לו הקב"ה בכי תשא את ראש, אשר מזה דרשו ענין הרמת
השכינה כביכול, והוא על ידי שנשפע אור גדול ואמיתי מן אורו יתברך שמו, על ידי מצוה זו וקריאתה

איבערדעם [כששאל משה] במה תרום קרן ישראל, [אמר לו הקב"ה בכי תשא את ראש.
והכוונה]. אזוי ווי דער מדרש זאגט [בפסיקתא², שמבואר בפסוק זה] דאס התרוממות [ישראל
שע"ז כביכול מרוממים להקב"ה], כי תשא את ראש'.
[ווייל] מיט 'דער' צדקה, 'נעמט מען מיט' די שכינה הקדושה [כמבואר בהמשך
הפסיקתא¹].

ווארן דאס איז מעורר, און ס'איז ממשיך די מטבע של אש וואס ס'קומט מן
השמים.

דארט ליגט דער פח פון די שכינה הקדושה, ס'איז אן אור גדול, אן אור אמת -
וואס ס'איז מטבע של אש - קומט אראפ מאורו יתברך שמו, קומט דאס אראפ פון
דעם 'אויבערשטען' אור, פון דעם אש שלמעלה.

איבערדעם דאס איז דער פי תשא את ראש (עיין קושיא א-ד), [און] דאס איז דער זה
ישפיל וזה ירים (קושיא ט-ז), אזוי ווי איך האב אויסגערעכנט דאס גאנצע ענין.

קפט

ישוב הקושיות בפיוטי שקלים

ישוב קושיא י

ועל זה אנו מבקשין "אור פניך" עלינו ארון נשא, ושפיר שייך בקשה זו לענין פרשת שקלים

מיט דעם קאן מען פארשטיין וואס מ'זאג מיר [בקשת] אור פניך [עלינו ארון נשא].
ווארן ווען ס'וועט אראפקומען [המשכן של אש] דורך דעם מחצית השקל [שטמון בו
כח מטבע של אש, וכחו של משה רבינו ע"ה], וועט דעמאלטס אראפקומען אורו [יתברך שמו,
על בני ישראל].

קצ

ישוב קושיא יג

ובזה יובן גם הטעם שצריך ליתן "מחצית" דייקא, כדי שידעו שהשקלים שאנו נותנין הוא רק מחצית, וצריך עוד להצטרף עם מטבע של אש שלמעלה, אשר זהו המחצית האחר, ובהצטרפם יחד הוא כשקל שלם של שני חצאים

ממילא איבערדעם דארף מען נאָר געבן אַ "מחצית".

[כדי] מ'זאל וויסן אַז דעם וואָס אונז גיב מיר, דעם איז נאָכנישט [דאָס גאַנצע. נאָר] מ'דארף מ'משיך זיין דעם שְׁקָל [שלמעלה], אזוי ווערט עס הערשט אַ שְׁקָל שְׁלֵם, אַז מ'איז מ'משיך [מחצית השקל] שְׁלִמְעָלָה [שהוא] אַ מְטָבֶע שֶׁל אֵש [דעמאלטס] איז דאָס, ביידע אינאיינעם איז דאָס אַ גאַנצער שְׁקָל.

דעם וואָס אונז גיב מיר, דאָס איז נאָר אַ "מחצית". נאָר וואָס דען, ס'איז דאָ דערקעגן אַ מְטָבֶע שֶׁל אֵש, איז עס חֲזִי לְאַיִצְטֵרֶפִּי^{בב} און ס'ווערט איין בחינה. [און] אַז דאָס ווערט איין בחינה, איז דאָס ממילא צוויי חֲצָאִים^{בג}, און דאָס איז מְשָׁלִים [זה לזה, להקרא ביחד שקל שלם].

קצא

ישוב קושיא יא

וזהו שממשיכין לבקש "ושקל" אַשָּׁא 'בבית' נכון ונָשָׂא, שהוא בית המקדש השלישי. כי לעתיד לבא יתגלה ויראו הכל כח הקדושה השלימה הנשפעת במצוה זו, אשר הוא עתה רק בהסתרה

איבערדעם זאָגט מען 'אור פֿניך' עֲלִינוּ אֲדוֹן נָשָׂא (וכדלעיל באות קפט), איז עס ממילא וועט זיין 'ושקל' אַשָּׁא 'בבית' [נכון ונָשָׂא, שהוא בבית המקדש השלישי]. [ווייל] אין בית המקדש [השלישי] וועט פון דעם 'האלבן שְׁקָל' ווערן אַ גאַנצער שְׁקָל', [ווייל] יעדער וועט מְשיג זיין [דעמאלטס] און מ'וועט זען דעם מְטָבֶע שֶׁל אֵש.

קצב

היצטערט איז עס בְּהִסְתָּרָה.

[אָבער] דעמאלטס וועט זיין [בְּשׁוּבִי אֶת שְׁבוּתֵיכֶם] 'לְעֵינֵיכֶם' אָמַר ה' ^{בד}. וועט זיין [וְיִשְׁמְעֶנּוּ בְּרַחֲמֵי] שְׁנִית לְעֵינֵי כָּל יִשְׂרָאֵל ^{בה}, אידן וועלן יעדערער זען. הֵן גְּאֻלְתִּי אֶתְכֶם אַחֲרִית כְּרָאשִׁית, [וְיִשְׁמְעֶנּוּ בְּרַחֲמֵי שְׁנִית] 'לְעֵינֵי כָּל יִשְׂרָאֵל, לְהִיּוֹת לָכֶם לְאֻלָּמִּים (נוסח קדושת כתר). ווי איך זאָג דאָס אייביג [פֿשט דערין], אַז אידן וועלן קאָנען דעמאלטס זען מיט די אויגן ^{בז}.

[וְאִז יֵרָאוּ וִישִׁיגוּ כַּח הַקְּדוּשָׁה שֶׁלִּמְעַלָּה שֶׁעַל יְדֵי הַמַּחְצִית הַשְּׁקָל. און] ס'וועט זיין אַ שְׁקָל' אַשָּׁא [שיצטרפו ביחד הקדושה שלמעלה עם המצוה שלמטה, להיות שקל שלם, ובהתגלות].

קצג

ישוב קושיא יב

והמחצית שלמעלה נקרא "עָרֶךְ", כי הוא כולל הערכה גדולה, ואינו סכום קצוב בהמחצית שלמטה. ולזה מבקשין וּבְצֶרֶךְ 'הָנָה', שבכות הדיבור שקורין עתה בהפרשה, יצטרף מחצית שלמטה עם "עָרֶךְ" הגדול של מטבע של אש

^{בב} לשון הגמרא ביומא (עד.) לענין חצי שיעור, ובבבא בתרא (ג.) [ופירושו, 'שְׂרָאָיִים להצטרף יחד לשיעור שְׁלֵם].
^{בג} דגם המטבע שלמעלה נקרא "מחצית", אף שהוא הרבה יותר גדול משלמטה [אשר לכאורה לא היה מתאים כל כך לקרותו 'מחצית'].

^{בד} וכעין שמפרש בישמח משה פרשת שמות (עה"פ ויאמר פרעה מי ה'), ומביאו רבינו בכ"מ.
^{בה} הכוונה ללשון לְעֵינֵי כָּל 'חֵי' לְאָמֵר.

^{בז} שיהיו רואים אף את הנשמע, וכמו במתן תורה. ולזה התחיל 'וְיִשְׁמְעֶנּוּ בְּרַחֲמֵי, ומסיים 'לְעֵינֵי כָּל חֵי לְאָמֵר.

שלמעלה, ובכח זה יתקיים פי' תש'א, שהוא נשיאות ראש של השכינה הק', וכמבואר בפסיקתא בביאור לשון פי' תש'א את ראש'

איבערדעם זאָגט ער וּבְצֶדֶק ה'הָגָה', היינט זאָגט מען דאָךְ נאָר, [ואנו מבקשים] אַז ס'זאָל געטון ווערן פאַר'ן בורא כל עולמים, נישט [נאָר] דעם וואָס מ'זאָגט און מ'ליינט דעם מַחֲצִית הַשָּׁקֶל, נאָר דער 'עָרָף' פי' תש'א, מיט דעם וואָס ס'איז אַ נְשִׂאוֹת 'רֹאשׁ', אַז מ'נעמט מיט די שְׂכִינָה הַקְּדוּשָׁה, און ס'קומט צי [דערצו] 'ענער האַלב' [שלמעלה] אויכעט, דאָס איז שוין אַן "עָרָף".

[דמה שנותנין למטה] דעם גיט מען בפועל, דעם האַלבן שָׁקֶל. [אַבער] אַז ס'זאָל ווערן אָנגענומען דער "עָרָף" דערפון, [ובצירוף] דער עָרָף דערפון איז דאָךְ אַ גאַנצער שָׁקֶל, [ווייל] אזוי ווערט עס דאָךְ [שָׁקֶל שְׁלֹם, ווען] ס'איז זיך מְצַרֵּף מיטן מְטַבֵּעַ שֶׁל אֵשׁ שְׁלֹמֶעֱלָה.

איבערדעם זאָגט מען וּבְצֶדֶק הָגָה 'עָרָף' פי' תש'א, דעם "עָרָף" וואָס מ'האָט דאָ געזאָגט אין דעם פי' תש'א אַת' רֹאשׁ', דעם נְשִׂאוֹת 'רֹאשׁ', אַז ס'איז זיך מְצַרֵּף מיטן מְטַבֵּעַ שְׁלֹמֶעֱלָה, אויף דעם איז מען מתפלל, אויף דעם זאָגט מען [בקשה זו בהפיוט].

קצד

סיום התורה

דאָס איז דאָס ענין פון פֶּרֶשֶׁת שְׁקָלִים, [און מיט דעם] האָט דאָס אַ שייכות מיט פֶּרֶשֶׁת הַשְּׁבֹועַ [פקודי] [שבו נמנה מנין השקלים שמוזה נעשו האדנים].
דאָס איז דאָס ענין וואָס אין פֶּרֶשֶׁת שְׁקָלִים, בעט מען אויף אַלעם [בדברי הפייטן].
[כי] באַחד באדר¹⁹ - [כמו שאמרו בגמרא [מגילה ו:]] מיסמך 'גאולה לגאולה' [עדיף] - הייבן זיך אָן די יְמֵי הַגְּאוּלָּה, הייבן זיך אָן די חֲדָשֵׁי הַגְּאוּלָּה [אדר וניסן]²⁰.

קצה

ברכת הקודש

יְרַחֵם הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ עַל עַמּוֹ וְעַל אֲרָצוֹ.
מ'זאָל בְּמַהֲרָה זֹכֶה זיין ס'זאָל זיין אור פִּנְיָה עֲלֵינוּ אָדוֹן נְשָׂא.
דער בורא כל עולמים זאָל דערלייכטן אידישע אויגן, מיט אידישע הערצער.
מ'זאָל די זְכִיָּה האַבן, מ'זאָל די זְכִיָּה האַבן, מ'זאָל מיר ז'ען, נְגִילָה וְנִשְׁמָחָה בִּישׁוּעָתוֹ.
מ'זאָל מיר געהאַלפן ווערן בְּמַהֲרָה, מיט אַ גְּאוּלָּה שְׁלִימָה וְאַמְתִּית.
[און] זֹכֶה זיין צו זען יְשׁוּעַת יִשְׂרָאֵל. בְּהַתְּרוֹמְמוֹת קֶרֶן הַתּוֹרָה וְיִשְׂרָאֵל, וּבְהַתְּגַלּוּת כְּבוֹד שְׁמַיִם עֲלֵינוּ, בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ אָמֵן.

¹⁹ יש לציין כי אַז במוצאי שבת שקלים תשכ"ז, חל ראש חודש אדר השני.

²⁰ חז"ל רבינו בס"ג שקלים תשי"ט [לשון קדשו צג, אות צא]: איבערדעם זענען די חדשים, די חדשי אדר וניסן, [זענען] די ימי הגאולה, די חדשי הגאולה. אזויווי די גמרא זאָגט 'גאולה לגאולה', מיסמך 'גאולה לגאולה' עדיף, איבערדעם איז [אין] אדר שני דער פורים, [שהוא אדר הסמוך לניסן], ווייל מיסמך 'גאולה לגאולה' עדיף, איבערדעם איז נישט אדר ראשון [דער פורים]. זעט מען דאָךְ די סמיכות גאולה לגאולה דאָס האָט אַ כח [לעורר הישועה].

